

Na Bledu le 300 gostov

Bled, največje alpsko letovišče, bi naj bilo pred nekaj dnevi tudi središče velike mednarodne prireditve — evropskega prvenstva v kegljanju na ledu. Toda muhasta zima se je zopet poigrala in ni dopustila, da bi po ledeni ploskvi drseli »čoki« iz raznih držav Evrope. Kljub temu pa je bilo na Bledu v tem času precej gostov, kajti vsi nastopajoči (147), spremljevalci in sorodniki so stanovali na Bledu. Toda v četrtek, 4. februarja, ko so se odprla tudi že šolska vrata, je ostalo na Bledu le še okoli 300 gostov. Med tujeje je največ Holancev in Nemcev. Poleg lepote, ki jih nudi Bled — lepo naravno drsališče na jezeru, urejena smučišča, novi vlečnici na Viševnici pri Gorjah in smučarska šola — so poskrbeli tudi za razvedrilo ob večerih. Pleš in gostovanje raznih zabavnih skupin krajšajo dolge zimske večere gostom in domačinom Bleda.

Vesela VP

TOCEN ODGOVOR

Nekaterim vojakom se kar za malo zdi, da bi pozdravljali tudi — desetarje. Zato je vodnik Pero pri uri občin vojnih predpisov posvetil tej temi posebno pozornost in je svojemu vodni na dolgo in široko razlagal, kaj so dolžni napraviti, kadar srečajo kakega desetarja. Kar nenkrat opazi, da je Mustafa v zadnji klopi zadremal.

»Mustafa, kaj si dožan svojemu desetarju?« zagrmí z jeznim glasom.

»Petsto dinarjev, toda saj mu jih bom vrnil, kakor hitro dobim od doma ček!« dahne prbujeni fant.

VZGLED

Z-Milošem imajo starešine velike križe in težave. Poskušajo zlepa in zgrda, a venomer ga kaj polomi.

Kapetan ga na enem od številnih »prijateljskih pričevanj« sprašuje:

»Ali imaš brata?«

»Imam.«

»Lepo. Pa mi čisto odkrito srčno povej, ali tudi on pije?«

»Ne!«

»No, vidiš! Ali kadi?«

»Ne!«

»Lepo! Ali lazi za ženska-mi?«

»Ne!«

»In tebe ni sram, ker si čisto drugačen od svojega sijajnega brata?« zagrmí kapetan in še pristavi: »Koliko je pa star?«

»Ko sem odhajal v vojsko, je imel ravno šest mesecev!«

»Kitajski konj« eden izmed najlepših del v Lascauxu

(Nadaljevanje)

Predzgodovinski umetniki so v svoji težnji za napredkom odkrili tisti duhovni ideal, ki so ga tako dolgo iskali. Nobena današnja modrost se ne more meriti z njim in dati več.

September 1960. Čuvar jame v Lascauxu — Saradet razkazuje duhovniku Breuilu svoje »področje«. Pripoveduje o zeleni točki... majhni, blede, komaj zaznavni na posebni vrsti apnenca, ki mu znanstveniki pravijo islandski dvolomec. »Resno sem se začel ukvarjati s tem čudnim pojavom. Z ženo sva napravila barvni posnetek, Kodaka (ki je v času drame dal znanstvenikom na razpolago vse svoje laboratorije) pa sem prosil, naj skrbno bedi nad razvojem te nenavadne bolezni. Za nekaj časa sem opustil sleherni raziskovanje. Potem sem začel znova. Točka pa je postajala vse večja in zelena barva vedno močnejša. Blizu samoroga sem našel še eno. Ogledeval sem stene. Kaj se vendar pripravlja? Vsepovsod samo zeleno. Morda sanjam. Se mi je zmešalo? Poklical sem zdravnika Pochona in Bauera.«

Novica, da sta osebi, ki so ju poklicali k zglavju bolnega Lascauxa, zdravnika, vzemir široke množice.

Pochon raziskuje okolje, Bauer steno in slikarije. Pričneta čisto od začetka. Nepoznano zemljišče in splošen dvom botrujeta bolezni: skoraj nemogoče je, da bi samotna jama, stara trideset tisoč let, vzdržala hrup in razposajenost sto dvajset tisoč obiskovalcev letno! Pochon odkriva. Dokaže nenavadno okužitev zraka v jami in pristnost zapletenega kompleksa mikrobov, iz katerega izolira najnevarnejše elemente. Pochon čuti nesrečo. S svojimi ugotovitvami postavi temelj prihodnjim biološkim raziskavam.

Toda kaj je z resničnimi pegami? Jih je mogoče najti in izmeriti že takrat, ko jih človeško oko še ne more zaznati? Za tako delo človeštvo še ne pozna načina.

Toda Bauer ve, da je tudi iz te slepe ulice moč najti izhod. Zato išče... Da bi premagal to majhno neskončnost, namesti zapletene optične in elektronske naprave ter pripravi nov postopek kvantitativnega merjenja, ki temelji na sestavi barv. Tako odkrije, doslej nepoznane barvne skupine: ...3, ...8, ...in potem 16. Nove so, zaznamovane, oštevilčene. V službi človeka. Torej nevarnost obstoja: še nedoločena, vendar prikrito prisotna v majhnih skalnih razpokah. Jama še ni težak bolnik, čeprav že nosi z vso močjo klice bolezenskega razvoja v sebi.

Profesorja Lefebvre in Laporte odkrijeta skrivnostno plast: zeleno alga, katere debela membrana bo kmalu pokazala silovito odpornost.

Ugotavljata značilnosti njene rasti in reakcij na poskuse zdravljenja.

Celotna ekipa zdravnikov in znanstvenikov skuša reševati tri pglavitne probleme. Za enkrat še nič zaskrbljujočega. Vendar ljudske sile kljub temu ukrepajo. Vse za varnost najdražjega bitja — to je njihovo geslo.

Nenadoma pritisne Bauer na pripravljeni zvonec. Alarm! Bolezen se širi! Inkubacijska doba je mimo. Okužitev izbruhne z vso močjo. Razežna, ostra, takojšnja. Ne ustavlja se nikjer. »Čisti predel« na stenah dobesedno izbruhajo snope nevarne plesni. Zdravniška poročila — suha in dramatična, si sledijo: »okužitev leve stene v veliki dvorani...«, »širjenje bolezni na desno navpično steno...«, »okužena vsa dvorana...«. Neizprosno zeleno zlo gloda, vrta, prodira, skače sem in tja. Kmalu je v jami že pet-

deset okuženih kolonij..., potem sto..., sedem sto. Kromografske analize jih odkrivajo, zasledujejo. Počasi. Drugo za drugo. Milimeter za milimetrom. Uvrščajo jih v jakostno lestvico. Bauer, ki mu pomagata Mme Saradet in strojnik Dupuis z neutrudljivo vdanostjo, napravi velik oštevilčen načrt jame. Pravi »strateški zemljevid«, ki sledi vsakemu premiku sovražnika. Vse bolj in bolj pester postaja. Zlovešči rdeči, črni in zeleni znaki ga vznemirjajo. Pochon, Lefebvre, Laporte in Schoëller skrbno bedijo nad njim.

Pege, ki so bile še pred kratkim časom samo komaj opazne točkice, postajajo vedno večje. Zelenilo se širi, se na belem apnencu razdeli v črte, približuje se slikarijam, uničuje njihove obrise, prodira vanje, prekriža čudovito toplino okra. Dvajset odstotkov fresk je okuženih. Samorog, rdeča krava — ta dva sta najbolj prizadeta. Mikroskop pokaže brezumno razmnoževanje celic.

Znanstveniki, sklonjeni nad svojimi instrumenti, pritrjeni k stenam težko obolee jame, raziskujejo, iščejo nit razmnoževanja... V njihovih laboratorijih nikoli ne odmevajo koraki enega samega človeka. In vse to delo na robu vojne... Potrebni bi bili meseci — imajo pa samo še nekaj tednov. Bolezen kamnitih sten je gibka in silovito protislovna. Celo nepojmljiva je. Toliko bioloških in fizično-kemičnih činiteljev vrši svoje razdiralno delo v nedrhi še živega sveta pod navidezno ravnodušnostjo in brezčutnostjo tisočev let. Čeprav se znanstveniki borijo z neznanim sovražnikom in so oboroženi z lastno nemočjo, znajo logično misliti. Hladna, neizprosna logika. Dan za dnevom kradejo jami skrivnosti. Jami, ki jo je težko prizadela zla usoda: sprejmejo, potem spet odbijejo in potem si znova ustvarijo neko sklepanje in dokazovanje, ki je sedaj na strani znanega in drugič spet neznanega. Prav to slednje pa počasi uničuje skrivnost zelenega razmnoževanja: alge, ki se gibljejo po točno določenih črtah v prostoru, se hitro spoprijateljijo z rdečimi barvami na stenah (železovi oksidi). Črne (manganovi oksidi) pa jih bliskovito zavrnejo. V njih je torej smrtni udarec za alge (formol) in za njihov način prilaganja. Za zdravljenje je potrebna mešanica antibiotikov, ki bi jo na nek način vbrizgali »bolniku«. Protinapad je »skoraj« pripravljen... Vsa znanstvena ekipa mrzlično dela: biologa Grassé in Moysse, hidromineralogi Schoëller, Vandel ter Andrieux, kemika Magat in Petit, predzgodovinar Léro-Gourhan ter specialistka za slikarije — Mme Hours. Podatki se stekajo, povztek najvažnejših je gotov.

Plamen se podvoji. Vedno močnejši je in vedno bolj uničujoč. Kjer je bila plast alg prej debela en milimeter, je sedaj tri..., pet..., sedem centimetrov. Jama gleda smrti v obličje. Takoj jo je treba zapreti. To je tisto, kar je najbolj pretreslo svet. Lascaux ne pusti več vase. Lascaux zapira vrata. Pet sto popotnikov, znanstvenikov in njenih občudovalcev se je vsak dan vrstilo pod njenimi oboki. Oči teh zaprepaščenih in omamljenih bitij so ljubkovale tople podobe na kamnitih stenah. Lascaux je postal zvezda, ki je prinašala Franciji dvajset milijonov frankov izkupička letno. Danes pa je samo še velik bolnik, ki bo Francijo veljal desetine milijonov. Morda že v zadnjih vzdihljajih...

Vsi, ki negujejo in zdravijo jamo, stoje pred težko rešljivo nalogo: delati je treba kolikor moč hitro in z največjo energijo, pri tem pa ne smejo zagrešiti nič, kar bi lahko pokvarilo edinstveno lepoto.

»Udarne ekipa« ima prednost pri slehernem delu. Soglasno sprejmejo tvegan načrt zdravljenja, ki je plod zadnjih barvastih in bioloških merenj, ki so pokazala neškodljivost zdravniškega posega. Da bi dokazala to trditev, delata Bauer in Laporte po šestnajst ur dnevno v strašnih fizičnih pogojih, v sterilni delovni obleki in pod dihalno masko. Sama sta v tihi, zatohli noči. Laportova maska pušča. Zastrupitev z antibiotiki in formolom. Nenaden vdor ogljikovega monoksida paralizira Bauerjeve noge. Z veliko težavo se spusti po lestvi na tla.

(Konec prihodnjic)

Tonči Jalen

Altami rina dvojnica rešena

„(prelepa) GORENJSKA“ danes in včeraj

LJUDJE UMIRAJO NA CESTAH

Ljubljana, 2. februarja — V Sloveniji se je včeraj pripetilo 7 prometnih nesreč. Šest ljudi je bilo ranjenih, eden od teh huje. V Ljubljanski bolnišnici je v nedeljo zvečer umrl pešec Franc Vidmar (76), ki ga je podrl osebni avtomobil. Pešec je šel čez cesto, ne da bi pogledal, če ima prosto pot...

(DELO, 3. februarja 1965)

Ta del poročilca je čisto slučajno vzet iz ene izmed zadnjih številčk Dela, iz tako imenovane »črne rubrike«, ki je razen malih oglasov in pisem bralcev menda najbolj brana.

Iz dneva v dan ljudje umirajo na naših cestah. Vsak dan jih je več, ki se ubijejo ali ponesrečijo pod kolesi avtomobila ali za krmilom. Naše ceste postajajo množični grob, najbolj nevaren kraj.

Čudno, da se kljub številnim poročilom v našem dnevnem časopisju in kljub temu, da smo pogosto očitvidci nesreč, ne zavedamo, kako nevarno je na cestah. Ne pomislimo, da se s smrtjo lahko srečamo na vsakem koraku, na vsakem metru cestišča. Ko sem šel včasih v hribe ali ko sem se po vrvi spuščal v brezna, me je mama doma opozarjala, naj bom previden, kajti zelo nevarno je to, lahko se pretrga vrv ali se odkruši skala, pa... Zdaj, ko grem vsak dan na cesto, ko sem včasih po ves dan na cestah, kjer ljudje umirajo, zdaj me ne opozarja, da je to nevarno. Tudi sama ne pomisli, da je zanjo lahko bolj nevarno prečkanje ceste, kot pa, na primer, dvajsetminutna vožnja z letalom nad blejskim jezerom, ki se jo je lani tako bala.

Ne vem, zakaj tako radi beremo poročila o nesrečah, kó pa to tako malo vpliva na nas. Ni nas strah, pa čeprav preberemo na črni karti v »Nedeljskem dnevniku«, da je bilo v preteklem tednu na cestah v Sloveniji recimo deset smrtnih nesreč. Kot da bi bila taka smrt preveč vsakdanja, preveč blizu nas, ta nevarnost preveč del nas, neizogibna posledica današnje ravni našega standarda in razvoja motorizacije! Zaradi obilice dreves ne vidimo volka, ki preži na nas.

83.000 registriranih motornih vozil

V Sloveniji lahko govorimo o motoriziranem cestnem prometu šele po drugi svetovni vojni. Pred to vojno, v letu 1936, je bilo v Sloveniji registriranih le 3.813 motornih vozil. Prva leta po osvoboditvi se število registriranih motornih vozil v naši republici ni bistveno spremenilo. Nekoliko večje povečanje zasledimo šele leta 1952. Hitro pa je začelo naraščati število registriranih motornih vozil od leta 1956 dalje. Medtem ko se je v letih od 1946 do 1956 število vozil komaj podvojilo, je bilo to število leta 1963 več kot petkrat večje kot v letu 1956 in več kot desetkrat večje kot v letu 1946. V ilustracijo navedimo nekaj številčnih podatkov: v letu 1946 je bilo registriranih v Sloveniji 7.364 motornih vozil, 1956. leta 15.230 in v letu 1963 že 77.563 motornih vozil. Za prvo polletje 1964 cenijo, da je v Sloveniji registriranih že okrog 83.000 motornih vozil.

Pri povečanju števila registriranih motornih vozil je značilno, da je raslo predvsem število hitrejših vozil (motorna kolesa, osebni avtomobili). Do leta 1963 se je število motornih koles povečalo na 30.091, število osebnih avtomobilov pa na 35.200.

Po tako naglem povečanju števila motornih vozil je prišlo eno motorno vozilo v letu 1946 na 197 prebivalcev, v letu 1956 na 101 prebivalca, v letu 1963 na 21 prebivalcev in v prvem polletju lani na 20 prebivalcev.

Pri številu motornih vozil niso všteti mopedi, ki jih je v Sloveniji okrog 60.000. Ne smemo pa pozabiti tudi na množico koles, saj računajo, da pride eno kolo že na dva prebivalca.

123.617 poklicnih voznikov in voznikov amaterjev

Vzporedno z zelo hitrim povečanjem števila motornih vozil v naši republici je raslo tudi število voznikov motornih vozil. S povečanjem števila vozil v zasebni lasti je še posebno hitro raslo število voznikov amaterjev.

Poklicnih voznikov je bilo registriranih 1946. leta okrog 5.000, leta 1956 8.484 in leta 1963 že 19.364. Voznikov amaterjev pa je bilo leta 1946 okrog 5.000, 1956. leta 17.795 in v letu 1963 že 104.253. Skupaj je bilo torej v letu 1946 okrog 10.000 poklicnih voznikov in voznikov amaterjev, 1956. leta 26.279 in leta 1963 že kar 123.617.

Vozniško dovoljenje je imel leta 1946 torej vsak 143. prebivalec, leta 1956 vsak 59. prebivalec, leta 1963 vsak 13. prebivalec in v prvi polovici lanskega leta že vsak 12. prebivalec v Sloveniji.

V teh podatkih niso všteti mopedisti oz. vozniki mopedov, ki jih je bilo konec leta 1963 v Sloveniji 61.118, konec prvega polletja lani pa že okrog 64.000. Skupno število voznikov, ki oprav-

ljajo z naštetimi motornimi vozili, znaša torej okrog 196.000. Če upoštevamo tudi mopede, ima že vsak osmi prebivalec naše republike dovoljenje za vožnjo z motornim vozilom.

Hitro naraščanje števila prometnih nesreč

Z razvojem cestnega prometa je raslo tudi število prometnih nesreč, vendar se njih število v Sloveniji vseeno le ni tako hitro povečevalo kot število motornih vozil, intenzivnost uporabe vozil, promet tujih motornih vozil na naših cestah, število voznikov motornih vozil itd. Indeks porasta števila motornih vozil znaša v primerjavi z letom 1946 (1946 — 100) 1.053, indeks porasta števila voznikov motornih vozil v istem obdobju 1.256, medtem ko znaša indeks porasta števila prometnih nesreč v istem času, od 1946 do 1963 — 511.

Precej močno naraščanje števila prometnih nesreč beležimo od leta 1956 dalje, ko je začelo naglo naraščati število motornih vozil. Številčni pregled prometnih nesreč v Sloveniji ponazorimo s številčnimi podatki: v letu 1947 je bilo v naši republici 1.093 prometnih nesreč, od teh 171 smrtnih in 387 oseb huje telesno poškodovanih. V letu 1956 je bilo 2.120 prometnih nesreč z 99 mrtvimi, 631 huje in 787 lažje telesno poškodovanih. V letu 1963 pa je bilo 5.591 prometnih nesreč z 246 mrtvimi, 2.293 huje in 3.203 lažje poškodovanimi. V prvem polletju lani pa je bilo v Sloveniji že 2.650 prometnih nesreč, pri tem 105 smrtnih primerov, 1.730 s hujšimi in 1.770 z lažjimi telesnimi poškodbami. Porast prometnih nesreč je v prvem polletju 1964 za 49,7% večji kot število prometnih nesreč v istem času v letu 1963.

Visok odstotek prometnih nesreč se zgodi v naseljenih krajih. V letu 1963 se jih je od skupno 5.591 nesreč zgodilo v naseljenih krajih kar 4.286 ali 76,6%. V naseljenih krajih je namreč gostejši promet, razen tega pa v večini primerov tu ni urejenih križišč, posebnih površin za pešce in kolesarje, ustrezne cestne signalizacije itd.

Najpogostejši subjektivni vzroki prometnih nesreč so nepazljivost, raztresenost in izguba oblasti nad vozilom, vinjenost, neprimerna hitrost, neupoštevanje prednosti itd. V letu 1963 je bilo zaradi nepazljivosti, raztresenosti in izgube oblasti nad krmilom 1.595 prometnih nesreč, zaradi vinjenosti 699, zaradi neprimerne hitrosti 666, zaradi neupoštevanja prednosti 509, zaradi nepravilnega prehitavanja 312 in zaradi neupoštevanja prometnih znakov in signalov 126. Pešci so bili leta 1963 povzročitelji 1.089 prometnih nesreč, kolesarji 985 nesreč, mopedisti 976 nesreč, medtem ko so druge prometne nesreče zakrivilo vozniki motornih vozil ali pa so bile krive druge okoliščine.

Sneguljčica

Pred davnimi časi, ko še ni bilo rotacije, je živela kraljica, ki si je nadvse želela hčerko. Res se je zgodilo, da je dobila deklico. Bila je bela kakor sneg na nespluženih gorenjskih cestah, rdeča kakor zadrega na licu upravnice gostilne ob nenadnem prihodu sanitarnega in črnolasa kot redukcija toka. Ime so ji dali Sneguljčica. Kmalu po otrokovem rojstvu pa sta se kralj in kraljica ločila in sodišče je dodelilo otroka njemu. Čez leto in dan je kralj vzel drugo ženo, svojo bivšo tajnico. Bila je res lepa, pa tudi zelo hudobna. Imela je čarovni televizor, ki ga je venomer vključevala in ga spraševala:

»Televizor, televizor v kotu povej, že videl si lepšo v komuni tej?«

In televizor je odgovarjal, ker ni vedel, da je že poročena:

»Tovarišica. Miss ste komune vi.«

Hudobna kraljica je bila zadovoljna in srečna, edino to se ji je za malo zdelo, da ji televizor pravi »tovarišica«, ker je bila pač taka kot mnoge današnje »gospe«. Toda televizor je bil kupljen na obroke in zato je morala potrpeti.

Sneguljčica pa je rasla in bila vsak dan lepša in ko se je pričela še šminkati, blajhati in tupirati, je moral tudi čarobni televizor spremeniti svoj program. Takole je nekega dne odgovoril kraljici:

»Tovarišica, Miss ste komune bili, Sneguljčica zdaj je lepša kot vi.«

Kraljica je postala od jeze zelena kot banane v naših trgovinah. Poklicala je grajskega šoferja in mu naročila, naj odpelje neželjeno teenagerico v njihov vikend in jo tam povozi, kajti tudi v tem kraljestvu so bili zakoni s povzročitelji prometnih nesreč zelo orokavičeni. Toda nesrečna Sneguljčica se je šoferju zasmilila, zato ji je pustil življenje. Obljubila mu je, da se nikoli več ne bo vrnila v domačo občino. Na poti v grad je šofer povozil kuro in ko je kraljica videla krvave gume, je bila zadovoljna. Izplačala je šoferju dvojno dnevnicu in pomirjena odšla v kino.

Sneguljčica pa je sama tavalala po svetu. Razmišljala je, ali naj gre za pevko zabavne glasbe ali naj postane filmska zvezdica. Z avtostopom je prišla do majhne montažne hišice in vstopila. V izbici je zagledala lepo pogrnjeno mizico, na nji pa sedem krožničkov in sedem konzerv. Ob steni je stalo sedem majčkenih kavčev, skratka, vsi predmeti so bili napravljeni kot po JUS-u, torej za normalnega človeka neuporabne mere. Sneguljčica je sklenila delati zaradi svoje bodoče popevkarsko-filmske kariere shujševalno kuro, zato je odprla samo eno konzervo in izpila iz vsakega kozarčka le nekaj kapljic. Potem je listala revije, navijala gramofon, gledala televizijo ter nazadnje zaspala.

V mraku so se z delavskim avtobusom vrnili prebivalci montažne hišice. Bili so škratje, ki so vsak dan hodili v bližnji rudnik na šiht. Gotovo se spomnite, kako so se jezili: »Kdo je odpiral moje ribe?« »Kdo je pojedel polovico moje zemlje?« »Kdo je bral moj Filmski svet?« »Kdo je razbil ploščo z Ladom Leskovarjem?« »Kdo je pustil vključen televizor?« itd. No, prav tako so vam babice pravile, kakó so naposled

Tragična humoreska

Nenavaden naslov ima ta zgodba, kot so nenavadni tisti ljudje, ki trdijo, da so učitelji in profesorji ter podobna prosvetna zmes in znes pravcati nebodijihtraba, ker za njihov delovni učinek ni norm niti meril, kakršna so v rabi za delovne ljudi v podjetjih in tovarnah. Menda imajo prav, kajti nič lažjega ni pod božjim soncem, ko kakemu tekstilnemu delavcu izmeriti vatle izdelanega blaga. A kje pod božjim soncem je človek, ki bi učitelju ali profesorju lahko izmeril delovni učinek na vatle?

In vendar se zaradi delovnega učinka in tako imenovanega gibljivega dela plač nikjer pod božjim soncem odigrava toliko tragedij kot v šolskih zbornicah, kjer se na sejah in posvetih prosvetni delavci utrjujejo v tovarištvu, kjer rastejo dolgi nosovi in cveto očitki, ki kujejo njihov značaj, in kjer se naš milodoneči pogovorni jezik bogati s folklornimi izrazi...

A to še ni tako hudo! Najhujše je prepričanje nekaterih ljudi, češ da so učitelji in profesorji ter podobna prosvetna zmes in znes še vse predobro nagrajeni za delovni učinek, kajti malomeščanska filozofija pozna en sam refren: Prosvetarji? Hm! Podobni so Kristusu, ki ni nič delal, a če je že kaj naredil, je bil — čudež!

Mrzlo zimsko jutro. Srečeval sem jih — prosvetarje. Prejšnji dan so vse dopolne dneve vtepalni učenost v mlade glave, popoldne so sedeli v zbornici in sejali, sejali tja

do polnoči. Utrujeni in neprespani so se opotekali mimo mene. Temu sem privoščil šaljivo besedo, onemu nasmeih, a vse moje naprezanje, da bi jih za dobro jutro razvedril, je bilo zaman.

»Samo pomisli, dragi Čičigoj,« me je ogovorila profesorica Ančka. »Moji Mojci je že štiri leta, a mi še nikoli ni rekla — mama.«

»Kako pa?« sem zaradovedil.

»Teta mi pravi. Pomisli, teta!« je zajokala.

»Pa zakaj?«

»Zato, ker me vidi vsak dan samo zjutraj, ko je še vsa dremava. Vse dneve preždim v šoli. Ko pa pridem zvečer domov, moja punčka že spi.«

In je užaljeno zasmrkala in poihtevala, ko je zdirjala proti šoli, da bi ne zamudila pouka.

Nasproti se mi je prismejala profesorica Nežka. Njen mož je inženir, doma pa pomiva posodo, pere plenice, lošči parket, nosi iz kleti premog in drva, pestuje in previja otroka — vse zna, le kuhati ne zna drugega kot kamilice. O, pa se bo že tudi kuhati še naučil!

»Ej, vendar je še ena duša, ki se zna smejati!« sem pozdravil Nežko.

»Kaj bi se ne smejala!« se je zahihitala. »Sinoči sem prišla opolnoči domov. Otrok je že spal. Mož mi je skuhal večerjo. Poln krožnik nekakšne rjave godlje je postavil predme in se presrečno nasmihal, češ: smo pa le možje, ki znamo tudi brez mamicе skuhati večerjo.«

»Kaj pa si skuhal?« sem ga vprašala.

»Mlečni zdrob. Otrok se je najedel. Jaz tudi. Le jej, ljubic!«

Mlečni zdrob? Pomislila sem, da doma ni niti zrnca belega zdroba. Pokazal mi je kozarec, ki sem ga pred dnevi napolnila s suhim prežganjem, da bi mi ga ne bilo treba vselej sproti pripravljati.

»Pa si tole zakuhal na mleku?«

»Sem!«

Tako srečno se je smejal, češ da mu je končno le uspelo skuhati tudi večerjo, da sem vse pojedla, četudi je bila čorba vse prej kot okusna.«

Hihitala se je in hihitala, da sem še sam planil v krohot, ko sem gledal za njo, ki je hitela proti šoli.

(nadaljevanje na 5. strani)

zagledali spečo deklico in jo zjutraj naprosili, naj ostane pri njih za gospodinjsko pomočnico. Sneguljčica je privolila šele tedaj, ko so ji obljubili, da ji bodo plačali tudi socialno zavarovanje in ko se je prepričala, da imajo sodobno gospodinjstvo s pralnim strojem in drugimi gospodinjskimi aparati.

Ko so škratje odšli na šiht, so deklici naročili, naj nikomur ne odpre vrat, kajti niso imeli pripravljene denarja za inkasanta. Hudobni kraljici pa je televizor povedal, da njena pastorka ni mrtva. Zato se je oblekla v Bosanko in prišla do hišice, kjer je živela Sneguljčica. Pritisnila je na gumb električnega zvonca in rekla s sladkim glasom: »Zamenjam jajca in pristne bosanske tepihe iz dvestoodstotne volne za staro obleko in ponošene čevlje.«

Nepredvidna Sneguljčica je zasukala wertheim in zamenjala pošvedrane salonarje za ducat jajc. Ocvrla si je dva za malico, toda kakor hitro ju je snedla, je široko odprla oči, nato pa pobesila pobarvane trepalnice in se sesedla na parket. Ko so škratje prišli domov, so nemudoma poklicali tovarniškega zdravnika. Temu je bilo dovolj, da je v posodi za smeti zagledal jajčne lupine in že je vedel, da je po sredi zastrupitev s hrano. Izpral je Sneguljčici želodec, ji napisal nekaj receptov in ji zabičal, naj poslej skrbno pazi na razliko med svežimi jajci in tistimi, ki se dobe v trgovini in smrde po kemikalijah.

Toda hudobna kraljica je prišla še drugič, tokrat preoblečena v Primorko, ki prodaja sadje. Sneguljčica je kupila kilo jabolok, toda kakor hitro je v prvi sadesi zasadila svoje plompirane zobe, je prebledela in se zgrudila brez besede. Tokrat ji škratje niso mogli pomagati, kajti tovarniški zdravnik je bil na dopustu, drugi pa ni maral priti, ker je bil užaljen, da ga prvič niso klicali. Škratje Sneguljčice niso pokopali. Položili so jo v frižider in jo stražili noč in dan, dokler se ni vrnil tovarniški zdravnik z dopusta. Ta ji je takoj pomagal in ko se je prebudila, jo je zaprosil za roko. Malo je še oklevala, ko pa ji je povedal, da je kupil čisto novega taunusa, je pristala. Škratje so se težko ločili od nje, kajti vedeli so, kako težko se dandanes dobi nova gospodinjska pomočnica. Doktor in Sneguljčica sta se preselila v mesto in se poročila. Hudobno mačeho pa sta prijavila tržnemu inšpektorju, ki jo je globil, ker ni imela dovoljenja za prodajo jajc, tepihov in sadja. To jo je tako razotogotilo, da je razbila svoj čarobni televizor, pri tem pa jo je stresla elektrika in je v bolnici umrla.

Vir sladkosti

Prvič se omenja sladkor okoli leta 300 v indijski zgodovini, poznajo pa ga tudi drugod.

Indijski sladkor so že v najstarejših časih pridobivali iz sladkornega trsa. Trsni sladkor in sladkor, pridobljen iz sladkorne pese, pa se ne razlikujeta samo po nastanku, ampak tudi po okusu.

Bengalci in Asamci so poznali trsni sladkor že v davni. Sok sladkornega trsa so uporabljali za najrazličnejše namene. Nekako v 3. stol. po našem štetju so se Indijci prvi naučili uporabljati sok sladkornega trsa. S to skromno ugotovitvijo pa lahko že tudi zaključimo poglavje o indijskem sladkorju, ker več podatkov o tem zgodovina nima na razpolago.

SLAŠČICE SO DOMA PRI ARABCIH

Arabski sladkor je služil Arabcem že zdavnaj, kajti znano je, da so bili že od nekdaj veliki sladkosnedeži. Če Perzijec koga povabi na slavnostjo pojedino, ga pred pojedino ali po nji ne pogosti z likerjem ali žganjem, kakor to store gospodinje v evropskih hišah, temveč mu perzijska gospodinja ponudi okusne slaščice. Na mizi je mnogo krožnikov z bogato izbiro sladkarij: grozdne jagode, sladke pastete, orehi v medu, osladkani mandeljni, sladke ploščice, imenovane »calva« — t. j. vrsta izvrstnih piškotov, napravljenih iz lečta, pomešanega z mandeljni in orehi, dalje »baklava«, piškoti, namočeni v sladkorni melasi in sladkornem sirupu, na svojevrsten način skuhanu sadije, orientalski konfeti, ki so odličnega okusa, pripravljene iz jabolč, hrušk, smokve, kutin, jabolčnih olupkov, orehov, vinskih jagod, grozdiča in lističev dišečih vrtnic.

PREKO EGIPTA V ŠPANIJO

Iz Mezopotamije so zanesli sladkor skozi Egipt v Afriko in v Španijo. Arabci so v južni Perziji uredili obsežne nasade sladkornega trsa in zgradili zanje tudi namakalne priprave, ki pa so z njihovim odhodom iz Perzije propadle.

V začetku 15. stoletja je zašel sladkorni trs na Sicilijo, na Madeiro in v Španijo, od tam pa v Ameriko. Seveda pa je bila takrat poraba sladkorja v Evropi še malenkostna. Ljudje, ki so v prehrani uporabljali sladkor, so veljali za pravačate razsipneže. Večinoma so sladkor uporabljali zgolj za zdravilo, zato so ga sprva prodajali samo v lekarnah. Se z uvozom kolonialnih dišav, kave, kakava in čaja se je dvignila tudi poraba sladkorja in se polagoma razširila tudi med manj imovite sloje. Razmeroma dokaj pozno, to je šele v 18. stoletju, so bile v Amsterdamu zgrajene prve tovarne za sladkor. Tam so sledile tovarne v Hamburgu, Draždanih in v francoskih mestih Orleans in Rouen. Vse te tovarne so za proizvodnjo sladkorja uvažale sladkorni trs.

EVROPEJCI SELE V ŠTIRIDESETIH LETIH 19. STOLETJA

Trsni sladkor so pričeli Evropejci pridobivati šele v prvih štiridesetih letih 19. stoletja. Dokler niso poznali postopka, da se more sladkor pridobivati tudi iz sladkorne pese, so sladkorni trs uvažali s Kube, Portorika, Brazilije, Jave in Filipinskih otokov. Indija sama ni nikoli zvažala kaj prida sladkorja v Evropo, ker so ga Indijci porabili zase. Ker pa je Indija domovina sladkor-

ja, so Evropejci dolgo nazivali sladkor kar z imenom »indijski sladkor«.

Sladkorni trs zahteva mnogo nege, spočito in dobro pregnojeno zemljo. Vseh teh pogojev za večje pridelovanje sladkornega trsa pa Evropa ni imela. Zato so Holanci leta 1865 napravili poskusna polja na Javi, kjer so zasadili sladkorni trs in zgradili tovarne ter laboratorije. Uspelo jim je, da so v tridesetih letih dvignili pridelek na trikratno višino prejšnjega. Zatem šele so ameriški farmarji uredili doma plantaže, ki so dajale toliko sladkorja, kolikor ga je Amerika potrošila. Tako so tamkaj prav z »ameriško naglico« rešili »sladkorni problem« in Amerika je naglo postala svetovno tržišče za sladkor.

Tudi Japonci niso hoteli zaostati. Na Formozo so uredili polja za sladkorni trs. Zaradi ugodnega podnebja in odlične zemlje je bil tudi tamkaj pridelek odličen.

NEMSKA IZNAJDBA

Pesni sladkor pa je pravzaprav nemška iznajdba. Ko se je v 18. stoletju posrečilo Nemcemu Sigismundu Marggrafu in Francu Karlu Achardu vzgojiti sladkorno peso in ko sta proučila tudi način pridobivanja sladkorja iz sladkorne pese, se je trgovina s sladkorjem osredotočila okrog Nemčije.

Marggraf je bil prvi mož, ki je berlinski univerzi predložil spomenico, s katero je dokazoval, da se pravi sladkor lahko pridobiva iz rastline, ki uspeva v Nemčiji, to je iz sladkorne pese. Učenjaki so poročilo prebrali, nato pa ga založili med druge papirje. In to tistino bi prekrila prah in pozaba, če bi Marggrafov učenec Acharđ stvari ne obudil v življenje.

Ta je po navodilih učiteljeve spomenice napravil poizkus in leta 1789 posadil sladkorno peso na obširnem zemljišču. Zgradil je tudi majhno tovarno za pridelovanje sladkorja, ki pa je kmalu zgorela. Ker ni imel denarja, da bi podjetje obnovil, se je vrgel na druge poizkuse in izume. Sele mnogo let pozneje, ko je prejel kraljevo podporo je kupil v Šleziji posestvo in na zemljišču ponovno zasadil sladkorno peso. Ta majhna šlezjska tovarna je že tedaj predelovala dnevno po 70 stotov sladkorne pese v sladkor. Toda tudi to podjetje je propadlo že po nekaj letih.

NAPOLEON SE BORI ZA SLADKOR

Ko pa je bila Evropa od Angležev blokirana in vsak uvoz prekomorskega blaga prekinjen, je Napoleon prišel ponovno na misel, da bi sladkor, ki ga je takrat strahotno primanjkovalo, lahko pridobivali iz sladkorne pese. Tako je leta 1802 na njegovo pobudo zrasla v okolici Pariza tovarna za predelovanje sladkorne pese v sladkor. Stotnik Delessert je prejel državno podporo, delo v tovarni pa je od časa do časa nadziral sam Napoleon. Ko so prvi poizkusi v francoski tovarni rodili uspehe, je bil cesar tako iavdušen, da je snel s svojih prsi red Castne legije ter ga pripel na prsi stotniku Delessertu, ki je vodil delo v tej tovarni. Tako se je slavnemu Korzu posrečilo, da se je Evropa več ali manj osamosvojila glede oskrbe s sladkorjem in ni bila več odvisna od Angležev in njihovega uvoženega sladkorja.

Pravo sladkorno peso, ki jo še danes goje za pridobivanje sladkorja, pa je vzgojil Francoz Vilmorin, ki je divjo kolerabo križal s sladkorno peso. Njegova vrsta sladkorne pese vsebuje najvišji odstotek sladkorja. Tako je sladkorna pesa izpodrnila sladkorni trs. V 20. stoletju je Evropa uvažala samo še 1/3 sladkornega trsa, 2/2 porabljenega sladkorja pa so pridelale evropske tovarne sladkorja iz doma vzgojene sladkorne pesi.

Vse vlade evropskih držav so z visoko carino na sladkor preprečile uvoz ameriškega sladkorja, ker so se hotelle glede proizvodnje sladkorja čimbolj osamosvojiti.

Države tekmujejo med seboj za gospodarske pridobitve, narodi bijejo tudi v mirnem času gospodarski boj, sladkorna pesa pa mirno raste na neizmernih poljih Evrope.

Osuševalna dela okrog Skardrskega jezera in drugod po Jugoslaviji, gradnje sladkornih tovarn in načrtno gospodarstvo, v katerega je vključena tudi povečana proizvodnja sladkorne pese, ki v naši državi lepo uspeva, pa so garanci, da bomo v najbližji bodočnosti tudi Jugoslavniki imeli sladkorja za lastno porabo na pretek.

Priredil: L. Z.

SAMO-KRITIKA

S samokritiko naj bi vedno in vsakdo priznal svoje lastne napake, grehe pred prijatelji, pred družbo, pred skupnostjo itd. Seveda pa je ta samokritičnost zaenkrat še zelo težka stvar za posameznika, ker smo vajeni do sedaj svoje napake, krivdo povedati le po ovinkih, olepšano, zakrito itd.

No jaz sem proti hinavščini, zato rajši povem vsakomur naravnost, pa čeprav po kmečko, zato se vselej do smrti zamerim malim, srednjim in visokim »živinam«. Priznam, da sem eden tistih, ki sem se rodil z nesrečno gofijo, ki mora vse povedati, kar misli.

Zato samokritično izjavljam, da sem se razburil in prekel vse krave pri ponovni podražitvi mleka, priznam, da sem v rojstnem kraju kupil jajca po 30.—, namesto da bi jih kot potrošnik pravilno moral kupiti na tržnici od branjev po 70 din. Priznam, da sem pri zadnjem sneženju in odjugi preklinjal našo komunalno službo zaradi mlakuž na cestni in pločnikih za pešce, obenem pa sem sklenil, če bi moral v prihodnjici do kolen hoditi po vodi, ne bom več kritiziral, da je slaba kanalizacija in da so temu krivi tisti, ki so nanjo pozabili. Mislim, da sem do kraja priznal vse svoje grehe in samokritično obljubljam, da ne bom rekel zoper obrtnika, občino, fabriko nobene žal besede, pa četudi že jutro podražijo svoje usluge za kolikor hočejo.

Kakor vedno, se tudi tukaj najdejo nekatere izjeme, ki so s samokritiko skregani in nikomur svojih napak ne priznajo, pa naj si bodo to prodajalci v trgovini, ki vidijo, da točno stoji kazalec prazne tehtnice zmeraj na »drugi deki«, ali pa peki, ki ne priznajo, da so zaradi njihove slabe delovne organizacijske sposobnosti ženske primorane, da v sobotah v neskončnih repih pred pekarnami molijo »daj nam danes naš sobotni kruh«.

No, nekaj jih je pa le, ki priznajo svoje napake, seveda jih pa pri tem nekoliko olepšajo, n. pr.:

uslužbenec: Med službenim časom opravljam tudi privatne stvari — čemu jih ne bi, ko pa isto počne tudi moj šef.

delavec: Moja storilnost je majhna in tudi veliko rene naklofam. Kaj pa morem za to, ko imam tako štaro mašino.

blagajnik: Jemal sem denar iz blagajne. Je bila pač slaba finančna kontrola. itd. itd.

Navedeni primeri pa že dokazujejo to, da se je SAMOKRITIKA spremenila v SA-

MO — kritiko.

GREGA

Tragična humoreska

(Nadaljevanje s 4. strani)

Urška je profesorica biologije. Ker je ni in ni bilo iz šole, je tudi njen mož skuhal večerjo: krompir v oblicah, ki ga je pojedel, nato pa v fotelju — sladko zaspal. Tudi Urško je na mizi čakala večerja: velika skleda, v njej pa gora mrzlega krompirja v oblicah.

»Le kdo bi si mislil, da te tako dolgo ne bo!« je zazel Urška mož, ko se je prebudil. »Krompir je bil kuhan že ob sedmih, na, zdaj je pa mrzel ko kuščar. Kaj boš pa zdaj jedla?« se je pričel nebogljen ozirati po sobi.

»Nič. Sita sem že vsega. Utrujena sem. Spat grem,« je vzdihnila.

Vojka je slavistka. Njen mož je drnjohal, ko je prišla domov. Otroci tudi. Naj-

manjši je zaspal že ob šestih zvečer in se je do treh ponoči že dodobra naspal.

Ura je tri. Vojka spi. Njen najmlajši pa se prebudi. Skobaca se s postelje in zajezdi konjička, ki mu ga je prinesel dedek Mraz.

»Bum-bum, bum-bum!« bobni, ko se samosrajnik ziblje na konjičku. Bobnenje zbudi Vojko, ko brž vstane in ko led mrzlega otroka odnese k sebi v posteljo, da bi ga ogrela. V spalnici je mrzlo, prebujajoče se jutro čara na okenske šipe ledene rože.

Otrok je buden. Nekaj časa poje, nato pa:

»Kajne, mamica, da moj konjiček urno dirja?«

»Ja, moj zlati otrok. Ampak tudi ti zdaj urno zaspi! Mamica je še takooooo zaspala.«

»Ampak, mamica, jaz sem se že naspal. Prav nič več nisem zaspal. Res, mamica. Povej mi pravljico, mamica!«

Vojka je slavistka z bujno domišljijo. Pozna vse pravljice, ljudske in umetne. In ker je ljubeča mamica, pripoveduje svojemu malčku pravljice do belega dne. Ob šestih zjutraj pa vstane, pripravi zajtrk za moža in otroke, nato pa zdirja v šolo in predava četrtošolcem o Balzacu. Zaspala je še, a tolaži jo misel, da je tudi Balzac vse noči prebdel, ko je ob svečah in črni kavi ustvarjal...

»Prosvetni delavci? Hm! Saj nič ne delajo. Takšni so ko Kristus, ki ni nič delal, če pa je že kaj napravil, je bil — čudež!« trde ljudje, ki ljubijo učitelje in profesorje ter podobno prosvetno zmes in znes.

Nadaljevanje

Znanje teh jezikov, ki se jih je v govoru in pisavi posluževal ali vsaj razumel naš Prešeren, je nesporno dokazano.

Res, da biblioteka, ki jo je še zasledila pravica, ni bila bogve kako bogata po številu knjig, toda lahko rečemo, da je večina del kazala izbran okus evropskega izobraženca. Knjige s področja prava, poetike, filozofije, filologije, zgodovine, religije in moralike dokazujejo skoro renesančno oblikovanje lastnika. »Skoro« pa smo rekli zato, ker v Prešernovi biblioteki, kakor sploh v njegovem stanovanju, začuti moč odsončnosti glasbene in likovne umetnosti.

Iznenadi nas, ko se nam pokaže med Prešernovimi knjigami cela vrsta del s področja matematike, fizike in tehnologije. Ali so to le še ostanki pripomočkov iz njegove inštruktorske tlače ali pa je bilo v pesniku določeno nagnjenje do teh ved. To še ni raziskano in čaka bistrega analitika.

Našo misel, da so utegnili bolnikovi sorodniki in obiskovalci močno razredčiti pesnikovo knjižno bogastvo, potrjuje že dejstvo, da zapuščinski seznam ne vsebuje nobene nemške beletristične literature. Kje so nemški pesniki in klasiki? Bili so tedanjemu kulturnemu ozračju pač najbližji. Ti so bržčas tudi izposojevalce najbolj zanimali. Edino izjemo, Uh'andov zapis nemških narodnih pesmi, pač ni vredno omenjati.

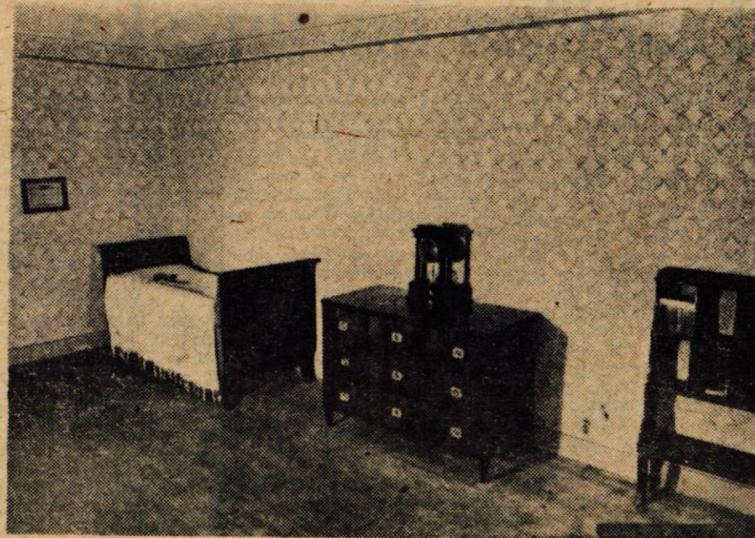
In še to: takrat je bila in je še danes navada, da avtorji poklanjajo izvod svojega dela prijateljem. Celotno nam je znano, da je Prešeren med svoje prijatelje in znance brezplačno razdelil (podaril, s posvetilom ali brez njega) kar 129 izvodov »Poezije! Več kot verjetno je, da je tudi njemu kak prijatelj pesnik, literat poklonil svoje delo. Kje so te knjige? Zatrdo bi pričakovali kako pesniško zbirko Anastazija Grüna, nemško avstrijskega pesnika, Prešernovega učenca in prijatelja iz dunajskih let. Npr. »Gedichte«, ki so v letu 1844 izšle že v peti izdaji in imajo na str. 90 natisnjeno »Beneško trojko« (Venetianes-Trias), znano nam posebno zaradi Prešernovega mojstrskega prevoda in hudomušnega dvoumnega naslova »Tri želje Anastazija Zelenca«. Da sta si bila grof Anton Auersperg-Turjaški, s pesniškim imenom Anastazij Grün, in Prešeren prav do smrti zvesta prijatelja, nam priča Grünovo zares lepo pismo, poslano odboru za postavitev nagrobnika: »Prevzeli ste lepo in hvalevredno nalogo, zaznamovati potomcem kraj, kjer se izgube v duhovni svet pozemeljske stopinje neumrljivega moža. Ko sem čital, da zbirate sredstva za postavitev spomenika vrlemu možu, sem začutil dvojni razlog, da se mu odzovem in doprinesem svoj obolus mrtvecu. Ne le kot sin dežele, katere jezik je pesnik obogatil in oplemenitil, pač pa hočem vpricho vas položiti še en dar na svežo gomilo: najiskrenejšo in neugasljivo zahvalo, katero je dolžan učenec učitelju svojih mladih let. Njemu, pred vsemi, gre hvala, da je iskra, speča v mojih deških prsih, postala plemenit plamen in da je iz drobne kali vzrasel živ cvet. Mož, čigar odisejski duh, ki je videl mnogo sveta in spoznal mnoga ljudstva in njih šege, je živo čutil, da je omikani narodni jezik dobrodejna reka, ki ima na dnu zlata zrna višje prosvitljivosti in ki edina more pomiriti in preosnovati svet, v bolesti se vijoč. V tem smislu je ostavil ranjki svojemu narodu v svojih pesnitvah najdragocenejšo dedščino.«

Pismo je objavil 12. maja leta 1849 nemško pisani ljubljanski »Ilirski list«, »Novice« pa so sporočile, da je Turjaški prispeval 20 goldinarjev za Prešernov nagrobnik, kar je bil dotlej poleg Zoisovega najvišji znesek. Morda ne bo napak prav spricho te vsote, primerjati še višino denarnih prispevkov kranjskih meščanov: največ, 10 goldinarjev, je dal Konrad Pleiweiss; po 2 goldinarja so dali Janez Holcer, doktor Regvard, Rudolf in Konrad Lokar; vsi ostali darovalci so dali po 1 goldinar; skupno so tedaj do 22. aprila leta 1851, zbrali Kranjčani celih 32 goldinarjev.

Da to ni mogla biti strašno velika vsota, moremo sklepati iz neke Katrine izjave, da se je hudovala na Prešerna, svojega brata, ker je za eno samo večerjo in zapitek za sebe in svoja dva pisarja, zapravil na Gaštelju celih 10 goldinarjev. Za večerjo je bil to res velik denar — a komaj trikrat tolikšna vsota za bogati Kranj pa je bila čisto navadna sramota! Primerjajmo še pesnikovo letno plačo, ki jo je imel pri doktorju Chrobotu kot koncipient, t. j. 800 goldinarjev in že imamo kaj dobro razmerje; 32 goldinarjev ni bilo niti polovica mesečne plače slabo plačanega odvetniškega pripravnika... Sedaj vidimo jasno, koliko so za pesnikov nagrobnik prispevali kranjski trgovci in drugi veljaki, vsi skupaj! V seznamu ne najdemo znanih imen: Killerja, Gogale, Pučnika, Jalena in drugih, ki smo jih vse dotlej šteli za tesne pesnikove kranjske znance. Celotni miadi Karel Florian, takrat bogat trgovec in lastnik volnarske manufakture, je prispeval le en ubogi goldinar... Pa smo tega Floriana šteli za nekakega kranjskega Andreja Smoleta, tako se nam je zdel v zadnjih letih blizu pesnikovih idej! Doktor B'e'weis, ki so mu poznejši Mladoslavenci tako žolčno očitali, da je bil Prešernov zopernik, pa ni le vodil več kot tri leta trajajoče nabiralne akcije, ampak je tudi sam prispeval 10 goldinarjev za nagrobnik. Tako pa zveni zvon na drugi platil!

Ko že tako prizadeto rezoniramo ob skoro neumrljivih sodbah politične in kulturne zgodovine, nemi in razoroženi stojimo pred imenom grofa Antona Auersperga — pesnika Anastazija Grüna. Ta Prešernov učenec in prijatelj, edini na Slovenskem rojeni nemški pesnik, ki so ga njegovi sorodnjaki uvrstili med klasike svojega jezika, se je sredi druge polovice preteklega stoletja iz našega iskrenega prijatelja prelevil kot kranjski deželni glavar v srditega nasprotnika naših političnih prizadevanj. — Prvi pa je le bil, ki je sloves naših narodnih pesni razširil med Nemci. V revolucijskem letu 1848 je 26. aprila napisal dunajski »Sloveniji« celo takole pismo: »I jaz verujem v veliko in lepo bodočnost slovanskega imena; i jaz spremljam slovenski narod z najtoplejšimi čustvi na njegovi poti k omiki. Naj stopa Slovenija še nekaj časa ob rami svoje starejše sestre Avstrije. Tega sorodstva se ji ni treba sramovati, ker ni manj nadarjena, pač pa le mlajša, ko nekoč popolnoma dozori, potem bo ločitev naravna in zato manj bolesta.«

In če še navedemo odlomek iz naši javnosti manj znanega Grünovega slavospeva našem Prešernu, potem moramo zares začudeno strmeti nad poznejšimi Auerspergovimi zmotnimi potmi:

Pohištvo v Prešernovi spalnici

»Hie Slave! — »hie Germane!« scholl es grimmig und Zornes worte brauften tausend stimmig... Er war mein Lehrer einst!... Auf diesen todten Herz, — das nie gewittert, geleuchtet nur, — leg' ich die Hände gerne... Wenn Hass zum Streit hinaus das Volk getrieben, Vergräbst, wie Gold, ins Dichterherz sein Lieben.

V nevezanem slovenskem prevodu: tu Slovan, tu German; done ostri vzkliki jezne besede vro tisočglasno! Nekoč je bil učitelj moj!... Na mrtvo to srce, nikoli hudourno, ki le svetilo je, rad svoje roke položim... Ko srd prepira bo izgnan, šele potem zagrebite ljubezen kot zlato v poetovo srce.«

Dediščina

Povedali smo že nekaj o temnih poteh Prešernove literarne zapuščine in o knjigah, ki jih je še pravica zasledila po pesnikovi smrti — ne gre drugače, kot da še o ostali, bolj zemski, ostalini kako besedo spregovorimo.

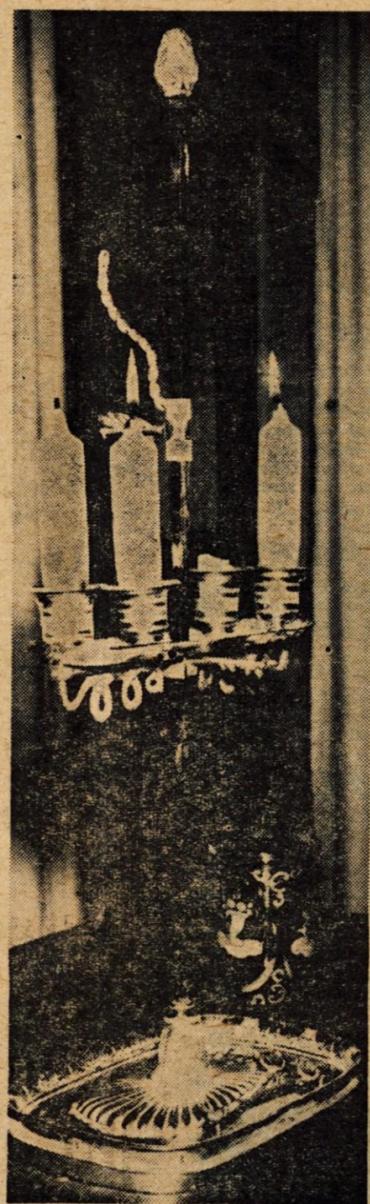
Ze iz Prešernovega testameta (glej Panoramo z dne 30. 12. 1964) smo spoznali, da pesnik ni kaj prida premoženja zapustil; saj je bil več mesecev bolan in brez moči, da bi z odvetništvom kaj zaslužil — prej pa »je bil strašno ponucoven človek«, ki je vse razdal, če ne prijateljem, pa beračem in otrokom...

»Pohišina« pa je bila skoro vsa Katrina, ker jo je dedovala po starem stricu »grosnklu« Jožefu Prešernu, pri katerem je skupaj z bratom Francetom v Ljubljani stanovala in se po stricovi smrti.

Gotovine Prešeren ni zapustil nobene, klienti njegove advokatske pisarnice pa so mu dolgovali celih 483 forintov in 49 krajcarjev. (To je bil za takrat kar lep denar! Nekako 500.000 dinarjev današnje vrednosti — a kaj, ko se je kasneje izkazalo, da je precej zadolženih klientov neizterljivih!)

Od dragocenosti je pesnik zapustil le zlato žepno uro, to je tisto, ki jo je še kot dunajski študent dobil v dar od moravskega grofa Dubskega za zahvalo, ker je sina njegovega pripravljajal za končne izpite. V zapuščini je predstavljala zelo nizko določeno uradno vrednost 12 forintov.

O knjigah iz Prešernove biblioteke smo govorili že v prejšnjem odstavku in

Medenlast svečnik z utrjalom

tudi o njih borni uradno določeni ceni 38 forintov in 13 krajcarjev.

Okrajno sodišče v Kranju je v pesnikovo ostalino vključilo tudi »Poezije«, ki jih je še imel v zalogi tiskar Jožef Blasnik v Ljubljani. Predstavljale so vrednost 570 forintov. Knjigarar Ivan Giontini v Ljubljani je prav tako imel še v zalogi 168 izvodov »Kersta per Savici« v vrednosti 44 forintov in 48 krajcarjev. Obe svoji knjigi je namreč Prešeren izdal v samozaložbi, torej je bil po odbitku tiskarskih stroškov in knjigarskih procentov, pravni lastnik zaloge.

Pohištva pa res ni bilo dosti, ki ga je pravica prisodila kot pesnikovo lastnino: tu je bila le 50 krajcarjev vredna pisalna miza iz mehkega lesa, 1 forint ocenjena omara za spise, prav tako iz mehkega lesa in 4 stoli po 10 krajcarjev... Torej manj, ko malo!

Vendar pa je moralo biti precej prostorno stanovanje v Mayerjevi hiši, Mešto št. 181, le bolj opremljeno!

Kje je torej bilo ostalo pohištvo in hišna oprema? Odgovor nam daje Lenka »pohišina je bila skoro vsa Katrina, tako da lahko rečemo, da je doktor pri njej stanoval, ne ona pri njem«.

Sicer pa je zadnjega pol leta tudi beda in vsakovrstno pomanjkanje trkalo na duri — in ne smemo zameriti ostareli in čudaški revji, če je kaj odprodala. Bila je tudi njej določena grenka usoda, do bratove smrti jesti z njim vred kruh siromaštva, v naslednjih letih pa se potikati od sorodnika do sorodnika... Ko pa je živela pri bratu, je bila vendarle za »ta višo«, ker je doktor vse njej prepustil!

Potem ni bilo ničesar več, kar bi mogla pravica razglasiti za lastnino prvega deželnega advokata doktorja Franceta Prešerna.

Poslušajmo drobno Lenko, ki jo nedvomno buri dedovalna strast, lastna nekaterim Ribičem: »Vse je tista ženska (misli na Ano Jelovskovo) dobila, še morda oni (=Tomo Zupan) ne vedo, ki je imel otroke z njo. Vse, kar je njegovega bilo, je bilo prodano, kar Katrinega bilo, je ostalo. 300 forintov je za bukve potegnila, ta ženska. Dobila je precej, četudi se ve, licitirano bilo dober kup, pod kup! Katra je le to dobila, kar je bilo nje, drugega nič.« (Tomo Zupan ob tem rezonira: tudi bridka stvar: za postrežnino, za žrtvovanje, za mladost, za življenje — le to, drugega nič!)

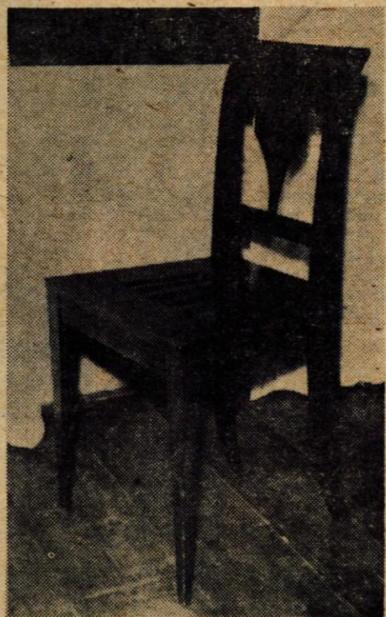
Oče pesnikov, Simen, sestra Lenka in strici so dostikrat menili, da bi bilo bolje, če bi bil France duhoven ali pa »prefezar« — tako pa je bil advokat komaj dobri dve leti, je to vredno, kaj pa je to? se je Lenka hudovala še na svoji smrtni postelji, ko je pripovedovala Tomu Zupanu »črtice iz Prešernovega življenja in njegove sorodovine.«

Imovino pesnikovo, kolikor jo je sploh bilo, sta ocenila Ivan Okorn in Anton Ahčin, domačina iz Kranja; drugi tudi oporočna priča Prešernova.

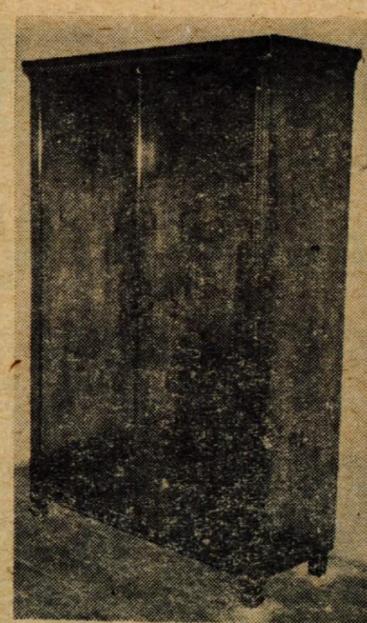
Katra je iz stanovanja v Kranju k bratu Juriju v St. Rupert na Koroško prinesla servis za kavo in posteljno pregrinjalo drugega nič — tako trdi Lenka.

Posteljo, ki jo je pesnik v Ljubljani kupil od Miha Kastelica, pri katerem je nekaj časa stanoval, je Katra še pred odselitvijo na Koroško, »basala« na Blejsko Dobravo. V njej je spala po bratovi smrti. »Bila pa ji je ta postelja prevelika!« Majhnih postav so morali biti Prešerni — če primerjamo dolžino te postelje z normalno velikimi!

Tri Prešernove stole je vrsto let imela v lasti kuharica župnika Friderika Hudovernika v Lescah. Bila pa je sicer domačinka iz Kranja in je stole kupila na »licitandi« (dražbi). En stol pa je kupila pozneje prodajalka Margareta Keršnova.

Prešernov stol, eden izmed 3 ohranjenih

Omara za spise iz Prešernove advokatske pisarnice

To poročilo potrjuje še Lenkina izjava, da je Katra del pohištva prodala v Kranju na dražbi, nekaj pa ga je domov peljala. Za posteljo, ki jo je France kupil od Kastelica, Lenka nima dobre besede, vneto zatrjuje, da ni bila iz zapuščine strica Jožeta: »Moja majenga je, da je bila ta postelja nekaj Kasteliceva, stric Jožef so vse druge sorte špampete imeli.«

Od kod pa vsi drugi kosi pohištva in opreme, ki jih je Tomo Zupan proglasil in delno tudi dokazal za Prešernove? Omara s predali (predalnik), mizica, svečnik in mlinček za kavo? Predalnik je Katra dala (ali prodala) svoji nečakinji Katarini Vovk-Cernetovi; isto potrdilo izvirnosti velja tudi za mizico. Za svečnik s škarjami zaenkrat ni dokumentacije, prav tako je ni za kavin mlinček (ki pa se sedaj nahaja v pesnikovi rojstni hiši v Vrbi). Dosti verjetno je, da je Katra delno že prej, vsekakor pa po bratovi smrti večji del pohištva in opreme razdala in razprodala. Druga je ni tako ni kazalo. Vendar pa je ob bratovi smrti imela še 30 forintov od denarja, ki ga je Francetu poslal Jurij.

Kakšno usodo je doživela pesnikova zlata žepna ura, smo že nadrobno popisali (glej Panoramo z dne 24. 10. 1964). Hotel pa je to uro imeti za spomin brat Jurij, a je ni dobil, ker jo je Prešeren volil svojim otročičkom.

To so bila, rekli bi v suhoparnem jeziku, aktiva. Pasiva, po domače dolgovi in razne obveznosti rajnega pa naj pridejo na vrsto drugič.

(Nadaljevanje prihodnjič)
CRTOMIR ZOREC

ANEKNOTE

Prešernova sestra Lenka se je še v starosti dobro spominjala, kako jo je brat nekoč poučil: »Kadar boš katerega prav ošabnega človeka videla, to misli, da je prav gvišno neumen.« Lenka je še pripomnila, ko je to pripovedovala Tomu Zupanu, da je ta beseda »veljala tudi neki gospe, ki je v cimre gospa postala.«

Pesnikov brat Jurij je hotel, da bi slika iz Beljaka upodobil mater, ki je tačas pri njem živela. Ni in ni privolila, češ: »Stare babe so zmir grde!« Lenka se prita: »Jurij jih je še dostikrat silih, a niso hoteli.«

Prešeren ni imel glasu za petje, ni imel »štine za to«. Mati njegova in brat Jurij pa sta znala lepo peti. In ko je Jurij novo mašo bral, je ganjena mati vzklila: Lej, France, kako bi bilo fletno, ko bi bil še ti duhoven!« France pa šegavo mater nazaj: »Ja, mati, kako pa bi mogel novo mašo peti, ko peti nič ne znam!«

»Saj smo vsi glih.« je rekel Prešeren vsakokrat, če se je kdo previsoko nosil.

Katra je po bratovi smrti pravila Lenki, kako hudo je bilo včasih doktorju, če ni imel denarja. Da je prišel nekoč v hišo berač in prosil za en krajcar. »Ga nimam,« je rekel France. »No, to ste pa res pravi gospod, ko še enega krajcarja nimate,« je bevsnil berač in šel.

Kako si je Katra Copovo smrt tolmačila, zveemo iz njenih originalnih besed: »Dohtar ni znal prav nič plavati, Cop je pa znal. V smrt hiteč, je Cop hotel dohtarja s seboj imeti. Pa France ni časa imel, je imel veliko za pisati. Cop je bil namenjen k neki grofovski hčeri iti snubit. In prav zato je neki šel kopat se, da bi se bil prav snual in poštimal, potem bi šel pa snubit.«

Jakob Prešeren, boter Boštjan so mu rekli pri Ribičevih, ker je bil menda vsem njihovim otrokom krstni boter, ni bil Lenki prav nič všeč: »Pa so bili res en pravi boter! Koj so pri stricih zatožili Franceta in Jurija.« Pesnik je nekoč svojemu bratu Juriju rekel: »Pa imava rešenga botra!« Boštjan ju je namreč nekaj tako zatožil, da je bil stari stric Jožef res hud in ju pošteno skregal.

Sinu svojega botra Boštjana je Prešeren tako-le svetoval, ko je sam iz leta v leto doživljal razočaranje v poklicu: »V lemenat pojdi, tam boš kmalu naprej prišel, tu, pri nas, se ne da naprej priti. Jaz sem svojo reč tako zastopil, da nebeden bolj — pa nisem nič sreče imel. Kar v lemenat pojdi, saj ni treba, da bi bil tudi ti nesrečen kot jaz.« No, pa Boštjanov fant le ni šel v lemenat, po pravnih študijah je postal notar v Račdovljici.

Katri, Prešernovi sestri in gospodinjji, je nekoč rekla mati: »Če se boš kdaj možila, to bo tvoj mož prigljaj zavoljo svojega dolgega jezika.« Katra je vsakemu kaj prigovarjala, če jej ni kaj všeč rekel. Molčala ni takrat nikoli. Zadnja je bila vedno njena, Tomo Zupan žalosten pripomni: »Tak bič je torej imel pesnik nad seboj!«

Ano, mater svojih treh otrok, je Prešeren ob neki priložnosti poučil: »Če srečaš kdaj z otrokom berača, le daj mu kaj vbogajme, da bodo najini otroci pozneje v življenju imeli dobro srce.«

Znano je, da je pesnik, že advokat v Kranju, v imenu večje skupine okoliških kmetov vodil pravdo proti dekanu Dagarinu. Slo je za to, da ne bi še nadalje plačevali krivične desetine cerkveni gosposki!

Pa je prirohnel Dagarin v Prešernovo pisarno: »Oropati hočete cerkev prastarih pravic. Saj vendar veste, da mora duhovnik živeti od oltarja, ne sme pa kopati, trgovati ali opravljati kako rokodelstvo!« Predno ga zavrne Prešeren: »Pravijo, da je bil sam učeni svetil Pavel tudi dober tkalec in si s tem služil kruh!« Resneje pa je dodal: »Sicer pa se s tožbo ne ženem zase, hočem le pomagati revnim ljudem.«

Ko se je Prešeren odpravil v službo, mu je mati naročala: »H kasi pa ne smeš priti, denarja ti zelo nucaš in koj bi bilo faljeno za te.« — Č. Z.

Neprecenljivi burmanski dragulj

njem dežju. In ko misliš, da si že mimo nje, se znova pojavi. Ne veš, da hodiš po cesti, ki ji ni konca, po cesti, ki obkroža to impozantno svetišče. Vse ceste, ki jih je zgradilo britansko vojaštvo, se sekajo pravokotno. In ko se tako potepaš po mestu, se Shwe Dagon nenadoma skrije za strehami ali betonskimi zidovi. Misliš, da jo boš takoj spet zagledal. Toda ne vedno! To svetišče tu ni tisto, ki ga spet in spet želiš videti. Neko drugo je. Manjše, prav tako pozlačeno. Stoji sredi modernega dela mesta. To je pagoda Sule. Zelo lepa je in častitljiva, toda pogled se ne ustavlja pogosto na njej, ne vzbuja radovednosti popotnika. Vsaj ne na tak način kot njena sestra. Vsakdo se rad najprej ustavi v Shwe Dagonu, največji pagodi na svetu. Brez pretiravanja jo imenuje Eiflov stolp Ranguna.

Pagoda ali stupa, kakor jo imenujejo Burmanci, je spomenik, sezidan na čast Bude. Vsa ogromna masa Shwe Dagona stoji na griču Singuttra, ki predstavlja zadnjo vzpetino v Pegu Yomasu, najjužnejši gorski verigi Burme. Nanj se je moč povzpeti s štirih strani. Zahodno pot so po angleški osvojitvi leta 1852 zaprli in jo spet svečano odprli šele leta 1930. Te poti so pravzaprav pokrita stopnišča, ki vodijo na zgornjo ploščad, na kateri stoji pagoda. Legenda pripoveduje, da je bila zgraditev svetišča poverjena dvema trgovcema iz kraljestva Mon Okkala, ki sta se po dolgem romanju v svete indijske budiščne kraje, vrnila s šopom Budinih las.

BUDIN ZAKLAD

Svetinjo, ki sta jo prinesla trgovca, je bilo treba ljubosumno čuvati. Sicer bi se jim Buda maščeval. Sklenili so sezidati nad svojim rodnim mestom Okkalo (ki se je pozneje imenovalo Dagon, danes pa Rangun) pagodo, v kateri bi shranili neprecenljivi zaklad. To prvo svetišče je bilo visoko komaj devet metrov, skromno, sezidano verjetno iz opek. Postalo je znamenit kraj, kamor so se od vseh strani zgrinjale množice romarjev. Kralj Binnya U je leta 1362 sklenil povečati pagodo. Dosegla je višino 22 metrov. Kasneje so burmanski kralji imeli navado, da so jo takoj po osvojitvi prestola zopet zvišali ter jo prekrivali z zlatom in dragim kamenjem. Današnja podoba ji je dala devetnajstletna kraljica Shinsawbu, kralj Sinbyushin Ava pa jo je leta 1774 dvignil do višine 106 metrov.

(Konec prihodnjic)

T. J.

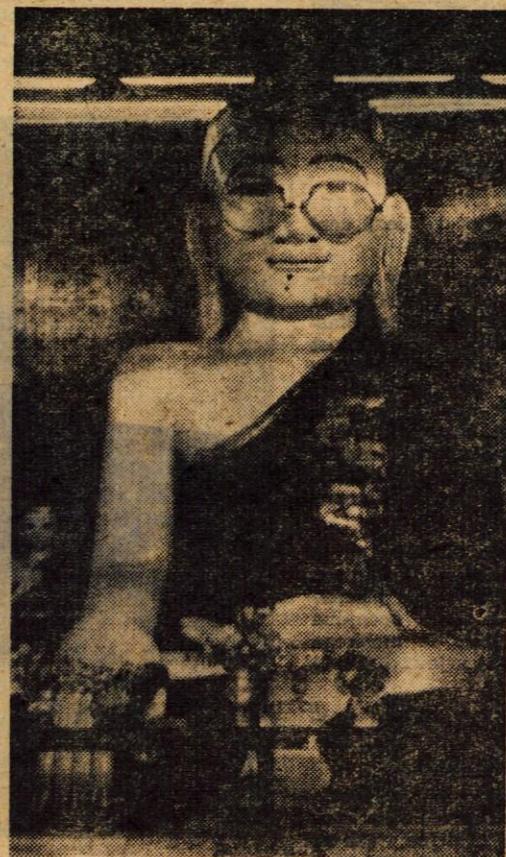
Svetišče Angkor-Vat. Egiptovske piramide. Velike arhitekturne stvaritve starih civilizacij. Vsakdo ve zanje. Redki popotnik pa pozna Shwe Dagon. V Burmi je. Njegova mogočnost že dolga stoletja kraljuje nemiru pod seboj. Visok je 106 metrov. Telo je pokrito z nešteto zlatimi listi. Vrh — krona s pet tisoč diamanti. Je to mar samo razkošna zanimivost? Ne. Priča je. Priča o silni moči budizma, ki še vedno igra veliko vlogo v zgodovini Azije.

Burmanska meja je za nami. Letimo visoko nad bleščečimi riževimi polji, ki se razprostirajo kolikor daleč seže oko. Njihov rob je rob Indijskega oceana. To sistematično omrežje umetno namakanih polj prekinjajo samo nešteta rečna korita, ki se začenjajo nekje na obzorju in se muhasto vijejo proti morju. Letalo izgublja višino in se obrne. Slepčea svetloba rižišč, ki se kopljejo v soncu, izgine. Spuščajo se nad zelenilom, sredi katerega se blešči zlati šahovski kmet: Shwe Dagon.

BURMANSKI EIFLOV STOLP

V Rangunu smo, glavnem mestu Burme. To je država na indokitajskem polotoku, stisnjena med Indijo in Indijski ocean na eni strani ter Kitajsko, Laos in Siam na drugi. Reke in vzporedna pogorja so jo razbrazdala in jo napravila težko dostopno.

Zapustili smo letališče. Za nami ostajajo ljubki bungalovi, posejani v gozdčkih in gajih. Med njimi se lovijo poti, ki so prav take kot reke ob njih. Vse to pa ima svojega gospodarja. Edinstvenega. Mogočno pagodo Shwe Dagon. Na vsakem vogalu vstaja pred menoj njena pozlačena kupola, blešči se skozi nemirno zelenje dreves, ogleduje se v lužah, ki so ostale po zad-

11 metrov visoka buda z očali

Dragulj SHWE DAGON

Osrednji filmski klub in njegova obletnica

Nekje proti koncu februarja bo preteklo leto dni, odkar se je formirala skupina pod imenom Osrednji filmski klub. V pričetku je bila to skupnica, ki je imela veliko volje in še več navdušenja, ni pa bilo »denarnega blagoslova«, da bi lahko izvedla svoj program. V mesecu dni se je razširila, postala dvajsetčlansko telo, ki je pričelo živeti svoje življenje.

PRVI DINARJI

ali kako je delavska univerza odločno pripomogla k razvoju filmske vzgoje v Kranju. Klub si je namreč že v začetku zadal za osnovni nalogi — filmsko vzgojo in ustvarjalno delo. Pod filmsko vzgojo je bilo mišljeno delo v klubih — tu naj bi pričeli s ciklusom predavanj o zgodovini in teoriji filma. Taka predavanja je potrebovala tudi delavska univerza. Ergo-X z dvainštridesetimi predavanji na terenu in po nekaterih šolah, je klub prislužil 65.000 dinarjev. Klubaši so videli 16 mm kamero, zvedeli, da jo prodaja fotoklub in jo kupili obenem z delavsko univerzo. Takrat je bila misel o formiranju filmske službe pri delavski univerzi še živa. S tem je zaključeno prvo poglavje dela kluba. Za kratkim zapisom pa se skrivajo meseci trdega dela samoodpovedovanja predavateljev in predvsem — dober kolektiv. Za ilustracijo — vsak predavatelj je za svoje predavanje porabil, poleg priprav, še teden dni — večer za večerom — da je odpredaval po vseh krajih. Takega požrtvovanja je malo in škoda je, da ga ni.

SPRAJC SNEMA FILM, NE PLAČA DVORANE, KLUB PA GRE NA MORJE

ali nekaj zanimivosti o neki purgariji, ki je iz kolektiva naredila kaos, iz filmskega kluba pa KLUB KRIMINALCEV. Po seminarju v Radovljici, po vseh mogočih in nemogočih finančnih mahinacijah je klub dobil dnevnic za tri člane, na račun katerih je potem živelo pet ljudi, se je Sprajc (najzvestejši član) odločil za snemanje filma na temo PRAZNIK. Hotel je obdelati zabavo huliagnov. Snemanje je trajalo dva dni. Posledice: 70 m posnetega in nerazvitnega filma (prispeval ga je klub), pred nekaj dnevi plačana dvorana (klub gospodarstvenikov je grozil s tožbo) in dvanajst novih članov. To so bili nastopajoči v filmu. Sprajc je vzel znanca, ki so ustrezali zahtevam. In radi avtentičnosti so bili kar pravi. Potem pa smo šli vsi na morje. V Premanturi pri Pulju je klub organiziral svoj seminar. Trajanje: 10 dni. Program: zgodovina, estetika in teorija filma — 8 ur dnevno. Udeležba: predavatelji in novi člani. Stroški po principu samofinanciranja — vsak je za osemurno poslušanje ali predavanje plačal po 7000 din, se pravi vse stroške. In naselili smo se pri počitniščarjih, poleg njihovega tabora. S tem pa se je pričel »VELIKI PROPAD«. Radi nekaj manjših napak so se po Kranju bliskovito raznesle vesti o huliganih, ki »baje« ropajo in razgrajajo po Premanturi. »Veste, to so Kranjčani — filmski klub ali nekaj takega! Saj pravim, današnja mladina...« In medtem, ko so člani kluba ob žarkem soncu in modrem morju premlevali skrivnostj filma, sedeč za primitivno mizo, na hrapavih lesenih klopih, se je v Kranju pripravljala nevihta. Nič hudega sluteč so se vrnili »Ja, kaj pa ste počeli tam doli, za božjo voljo? Ali ste res...?« In odprtih ust so fantje in dekleta poslušali »zgodbice«. Najprej so se smejali, potem razburjali, danes pa so za podobne stvari že neobčutljivi. Klub je s tem polagoma pričel propadati. Mamice so otrokom pričele prepovedovati delo v klubu, nezaupanje se je širilo in postalo običaj in v delu kluba se je pričela kriza. Povzod je namreč mlade ljubitelje filma pričakal pozdrav: »Pa ja ne tisti filmski klub, ki je bil v Premanturi?«

REVIIA JUGOSLOVANSKEGA FILMA, 50.000 DINARJEV IN VELIKE POHVALE

ali kako je Svet Svobod občine Kranj pokazal več kot popolno razumevanje za težave kluba. V Ljubljani je bil v septembru 1964 mednarodni seminar za filmsko vzgojo. Osrednjemu filmskemu klubu iz Kranja so, kot najboljšemu v Sloveniji, od treh dni bivanja seminaristov, poverili program za celo popoldne večer filma. Klub se je odločil za Revijo jugoslovanskega dokumentarnega filma in za izlet na Bled. Stroški — 300.000 dinarjev. Od tega je klub uspel s trdim delom ob reviji zbrati 250.000 (računali so na 350.000, pa je kranjska publika pokazala svoj pravi obraz — polprazno dvorano) ostalo pa je prispeval Svet Svobod občine Kranj. Vsi gostje med katerimi ni manjkalo znanih imen našega filma, so bili nad vsem navdušeni. Klub si je s tem zagotovil naslov najdrznejšega in organizacijsko najsposobnejšega v okviru širše domovine. Pri vsem tem pa so še govorili: »TI, KAJ PA STE IMELI V PREMANTURI?«

VEČER FILMA

Klub kranjskih študentov, ki je dal pobudo za organiziranje večera filma, na katerem bi se srečali mladi ustvarjalci, je prireditev pripravil in jo bo tudi izvedel več ali manj sam. Pri večeru ne gre za neki »kranjski festivalček«, ki naj bi se »vstulil« v množico podobnih prireditev, ki so že postale pojem za NEKVALITETO. Ima povsem enako hotenje kot pred kratkim Večer poezije — seznaniti javnost z ustvarjalnostjo na področju filma in njihove ustvarjalce med seboj na podlagi njihovega dela. Tako bo ta mala prireditev dobila novo dimenzijo, dimenzijo ustvarjalnega srečanja.

To pa je samo ena izmed kvalitet, ki jo prinaša večer filma. Druga, pomembnejša, je iskanje novih izraznih oblik, novega izražanja. Tako bo Marko Pogačnik predstavil dve deli — OKO 1 in OKO 2 — v povsem novi tehniki, ki delno spominja na McLarenovo tehniko risanja na filmski trak, čeprav veliko bolj teži k novi obliki

FILMSKA ŠOLA, KRIZE IN FORMALNA USTANOVITEV

ali zadnje besede ob težavah. Članstvo kluba je počasi postajalo apatično ob monotoni sejah, na katerih so se pojavljali organizacijski problemi. Neustrezajoči prostori pa so onemogočili razvoj pravega klubskega življenja in tako je kvaliteta dela vztrajno padala. Klub jo je reševal z uvedbo filmske šole, ki je s svojimi predavanji, kinotečnimi filmi in debatami nudila široke možnosti za poživitev dela, za pestrejšo vsebino. Na žalost se je stvar končala na polovici, ko je zaradi nesporazumov odpovedala sodelovanje delavska univerza. Klub sam ni imel sredstev za nadaljevanje in čaka na dotacijo, ki naj bi jo dobil v letošnjem letu. S tem se je stanje kluba dokončno poslabšalo. In potem so sestavili svoj statut in prišli so študentje, in vse kaže na bolje in menda bo ustanovni občni zbor danes teden. In takrat bo klub pravno ustanovljen in bo lahko dobil dotacijo in morda še svoje prostore. IN VERJETNO BO ZOPET KREPKO ZAGRABIL. POGAČNIK JOŽE

abstraktne slike. VEDETI Marjana Cigliča je prav tako iskanje nove vsebine v preokretu, čeprav mu najbolj primanjkuje utemeljitve v okolju in dogajanju in mu lahko očitamo prenatrpanost simbolike. Naško Križnar je ob vsem tem najbolj ploden. Na večeru se bo predstavil z devetimi deli, med njimi je publiki najbolj znana NADSTAVBA — zelo uspešna na zveznem festivalu amaterskega filma v Ljubljani. I. G. Plamen, o njegovem delu mi ni znano ničesar. bo predstavil ČAKAJOČ NA GADOTA in POVA-BILO NA PLES. Glede na njegova dela, ki jih je prispeval za Večer poezije, pa lahko pričakujemo moderen izraz s hotenjem po iskanju in zato tudi usmeritev v smeri filma-resnice. Biserka Komac nastopa z dokaj konvencionalno temo. IZLET, sam pa bom predstavil 35 MINUT Z LJUDMI, poizkus izražanja v tehniki kolaža (lepljenke), ki pri nas ni dovolj izrabljena, čeprav nudi široke možnosti izražanja.

POGAČNIK JOŽE

Silhueta v snegu — Prizor iz filma Naška Križarja

»Kar pustite ga, naj gre,« je dejal komisar in namignil Hackittu, naj izgine.

»Ta ni Carovnika nikdar videl,« je dejal Blis, ko je Hackitt odšel.

Walford je odkimal z glavo. »Ne soglašam s tem! Po njegovem obnašanju bi mogli sklepati, da govori resnico. Ali je Meister tu?«

»Da, Sir — v čakalnici je,« je odvrnil Alan.

22

Nekaj sekund nato je stopil v sobo — Maurice Meister, ravno tako vljuden kot vedno, vendar pa nekoliko v zadregi. Ko je stopil v sobo, je najprej zelo opazno pogledal na uro, potem pa si ogledal vse, ki so bili v sobi, drugega za drugim.

»Sodim, da gre tu za pomoto,« je dejal, »mislil sem, da bi rad predsednik govoril z menoj.«

»Že, že, toda, ker je obolel, ga nadomestujem jaz.«

»Naročen sem bil za poldvanajsto uro, zdaj pa je — pogledal je na uro — dvanajst in devetinsirideset minut. Pred policijskim sodiščem v Greenwichu moram braniti neko zadevo. Kdo ve, kaj se bo zgodilo ubogemu revčku, če me ne bo tam.«

»Žal mi je, da ste morali čakati,« se je hladno oprostil komisar. »Prosim, sedite!«

Meister je položil palico in klobuk na mizo in sedel. Pri tem je pogledal Blisa.

»Tako znanj se mi zdite,« je pripomnil. »Ime mi je Blis,« je dejal detektiv. Moža sta se spogledala.

To je bil torej Blis. Meister je povsili pogled pred izzivalnimi Blisovimi očmi.

da bi poslušal, koliko denarja razdelite vsak teden ali od kod prihaja ta denar. Tudi nočem omenjati, da tisti, ki poklicno občuje s kaznjenci, ve, kje so skrite ukradene stvari ali da prekupčuje z njimi.«

»To me veseli, polkovnik!« Meister se je otreseel zadrege in postal spet samozavesten. Nevarnost — smrtna nevarnost je bila blizu. Moral je ohraniti hladno glavo. »Če bi mislili kaj takega, bi mi bilo zelo žal...«

»Rekel sem, da temu ni tako. Nisem rado-veden. Večkrat svojih klientov ne podpirate samo, temveč jih tudi nastavljate pri sebi.«

»Pomagam jim pač kakor vem in morem,« je priznal Meister.

Polkovnik ga je pozorno pogledal. »Če ima kaznjenelec na primer ljubko sestrico, jo nastavite pri sebi. Saj imate zdaj tajnico, neko gospodično Lenley, ne?«

»Da.«

»Njen brat je bil obsojen na tri leta ječe na podlagi informacij, ki jih je policija prejela od vas!«

Meister je zmignil z rameni. »Bila je moja dolžnost. Nisem sicer brez napak, toda državljanska dolžnost mi je prva.«

»Pred dvema letoma,« je počasi nadaljeval Walford, »je imela predhodnico, deklico, ki so jo našli utopljeno v Temzi.« Umolknil je kot da pričakuje odgovor. »Ali ste me razumeli?«

»Razumel sem. To je bilo nekaj žalostnega. Še nikoli v življenju nisem bil tako nesrečen kot tedaj — nikdar. Niti misliti ne morem več na to!«

»To deklica je bilo Gwenda Milton,« Walford je govoril preudarno. »Sestra Henrika Arturja

»Pri razpravi o tem ni bilo govora. To ve le Scotland Yard in — Henrik Milton...«

Maurice Meister se je nasmehnil. »Kako pa more vedeti, ko pa je mrtev. Umrl je v Avstraliji.«

Nastala je tišina, potem pa je rekel Walford: »Carovnik je živ — in je tu!«

Meister je planil pokonci, celo njegove ustnice so bile brez barve.

23

Iz Maurice Meistrovih oči je žarel strah.

»Carovnik je tu? Mislite to resno?«

Komisar je pokimal. »Ponavljam — živ je — in je tu.«

»Saj to je nemogoče! Kako bi si upal vrniti se, ko visi nad njegovo glavo smrtna obsodba? Carovnik! Prestrašili bi me radi! Ha, ha!« Silil se je k smehu. »To je ena vaših malih šal, polkovnik!«

»Tu je — govoriti sem hotel z vami, da bi vas opozoril na to.«

»Čemu me opozarjate?« je dejal Meister. »Nikdar v življenju ga nisem videl, saj niti tega ne vem, kakšen je. Poznal sem deklica, s katerim je hodil — z neko Američanko. Kje je? Kjer je ona, tam je tudi on!«

»V Londonu je — in v tem trenutku v tem poslopju.«

Meister je široko razprl oči. »Tu? Carovnik bi si ne upal!« Nato pa je srdito nadaljeval: »Če veste, da je v Londonu, zakaj ga ne prime-te? Ta človek je blazen! Čemu pa ste tu? Zato, da bi varovali ljudi — da bi mene ščitili! Ali ga

21

Čarovnik

»Obžalujem — mislil sem, da sem vas poznal.« Meister je začel slačiti rokavice.

»Ali ni nekaj nenavadnega kazenskega zagovornika na kraljevem sodišču vabiti v Scotland Yard?« je vprašal. Komisar se je udobno naslonil v svojem stolu. Imel je opravka že z dokaj bolj prebrisanimi ljudmi kot je bil Maurice Meister.

»Torej, Mr. Meister, povabil sem vas, ker bi rad odkrito govoril z vami.«

Med Meistrovim obrvi se je pojavila guba. »Povabiti, je beseda, ki je nimam rad, Mr... Walford.«

»Polkovnik Walford,« je pripomnil Wembury.

Polkovnik je vzel v roko blok in prebral nekaj vrstic. »Mr. Meister,« je začel, »vi ste kazenski zagovornik, ki ima v Deptfordu veliko klientelo?«

Meister je prikimal. »Na vsem jugu Londona ni tatu, ki ne bi poznal Mr. Meistra iz Flanders-Lane. Znani ste kot branilec v brezupnih zadevah pa tudi — hm — kot dobrotnik.«

Meister je spet prikimal, kot da se hoče zahvaliti za poklon.

»Tat vlomi in uide. Pozneje ga primejo, ukradenih stvari ni mogoče najti — na videz je brez sredstev. Pa vendar ga branite ne le pred policijskim sodiščem, temveč tudi pri Old Baileyju in razen tega najemate zanj še druge, najboljše advokate, poleg vsega pa podpirate še njegovo rodbino ves čas njegove kazni.«

»Iz golega človekoljubja! Ali sem — ali sem sumljiv, ker — ker pomagam — tem nesrečnim ljudem? Nočem, da bi trpele žene, da bi trpeli nedolžni otroci zaradi grehov svojih očetov,« je dejal čednostno.

Blis je odšel iz sobe, Meister se je čudil in krčevito razmišljal o vzroku.

»O da, o tem sem prepričan,« je dejal polkovnik suho. »Mr. Meister nisem vas povabil.

Miliona — drugače znanega tudi pod imenom — Carovnik!«

V njegovem glasu je bilo nekaj pomembnega. Meister je polkovnika začudeno pogledal.

»To je najsposobnejši zločinec, ki ga vodimo v svojih seznamih — pa tudi najnevarnejši.«

Na obrazu advokata sta se prikazali dve rdeči lisi.

»In tega zločinca niso nikoli prijeli — nikoli, polkovnik,« je skoro kričal Meister. »Čeprav je vedela policija skoro do minute natančno, kdaj se bo peljal skozi Pariz, se ji je vendar izmuznil med prsti. Vsi sposobni policisti na Angleškem in vsi sposobni policisti v Avstraliji ga niso mogli prijeti.«

Spet je imel svoj glas v oblasti in bil je spet vljuden kot vedno.

»Ničesar nočem očitati policiji. Kot davkoplačevalec sem ponosen nanjo — toda posebno spretna ni bila, da je pustila pobegniti Carovniku. Vam to lahko povem, ker ste v teh zadevah še neizkušeni.«

Komisar je prelišal to namerno nesramnost, ki je namigovala na kratko dobo njegovega službovanja.

»Priznam, da bi ga pravzaprav morali prijeti,« je dejal mirno. »Vendar zdaj ne gre za to. Carovnik je pustil v vašem varstvu svojo sestro. Če vam je zaupal tudi denar, tega ne vem — toda zaupal vam je svojo sestro.«

»Lepo sem ravnal z njo,« je ugovarjal Meister. »Ali sem jaz kriv, da je umrla? Ali sem jo mar vrgel v vodo? Bodite vendar pametni, polkovnik!«

Zakaj si je vzela življenje?« je resno vprašal Walford.

»Kako pa naj to vem? Niti sanjalo se mi ni, da je imela skrbi. Bog naj mi bo sodnik!«

Polkovnik je nejevoljno mahnil z roko. Kako pa to, da ste vse potrebno ukrenili za njen sprejem na kliniko?« je vprašal s poudarkom.

Meister je prebledel. »To je laž!«

ne morete zgrabiti? Ali mu ne morete povedati, da ne vem nič o njegovi sestri, da sem ji bil kot oče? Wembury, saj vi veste, da nimam nič opraviti s smrtjo tega dekleta!«

Obrnil se je k Alanu.

»O tem ne vem nič,« je mrzlo odvrnil detektiv. »Vem le to, da bom, če se pripeti Mary Lenleyevi kaj žalega...«

»Ne grozite mi!« je vzkliknil Meister.

»Ne vem, kaj ženske najdejo na vas. Na zelo slabem glasu ste.«

Meistru so se tresle ustnice. »Laži, še več laži! Ta izvržek trga značaj moža na koščke. No, bile so ženske — saj to je naravno. Svetki moški smo, ne pa puščavniki! Carovnik — Spet se je silil k smehu. »Eh, dajte no, nekdo vas je imel za norca. Mislite, da bi jaz ničesar ne zvedel. V Deptfordu še ptič ne vzleti, da bi jaz ne vedel za to. Kdo pa ga je videl?«

»Meister, opozoril sem vas!« je dejal Walford in pritisnil na gumb. »Od zdaj naprej bomo vašo hišo opazovali. Na vaših oknih si dajte vstaviti železne mreže, ne puščajte, ko se znoči, nikogar v hišo in jo ponoči zapuščajte samo v spremstvu policijskega uradnika.« — V tem hipu je vstopil Blis. — »Blis, mislim, da bo Mr. Meister potreboval kako stražo. Izročam ga vam v varstvo. Čuvajte nad njim kot oče!«

Temne detektivove oči so se uprle v advokata, ko je vstajal. »Tistega dne, ko ga boste prijeli, bom plačal za sirote policistov tisoč funtov,« je zagotavljal Meister.

»Tako nujno ne potrebujemo vašega denarja. To bi bilo vse. Ni moja stvar obsojati kogarkoli. Nevarno igro igrate. Zaradi svojega poklica ste v prednosti pred drugimi prekupčevalci z ukradenim blagom.«

Prekupčevalec! To besedo je Meister najbolj sovražil. »Prekupčevalec? Mislilim, da se ne zavedate prav, kaj pravite.«

»O, prav dobro se zavedam! Pozdravljen!«

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 6. FEBRUARJA DO 12. FEBRUARJA 1965

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. — Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA, 6. februarja

8.05 Pojeta Zenski vokalni kvartet in Fantije na vasi — 8.25 Zabavne melodije — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Mladi glasbeniki Zavoda za glasbo in baletno izobraževanje — 9.45 Cetrt ure z pevko Katjo Levstik — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Čez hrib in dol — 12.30 Petje in instrumentalne igre domačih mojstrov — 13.30 Priporočajo vam — 14.15 Iz oper — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.50 KUD »Enakost« iz Kranja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in spevi iz igre »Koššana« — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Izložbeno okno — 18.45 S knjižnega trga — 20.00 V soboto zvečer — 21.00 Zaplešite z nami — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Za prijeten konec tedna

NEDELJA, 7. februarja

6.00 Dobro jutro — 6.30 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Ropotalo in ptice — pripoveduje Slavko Jan — 8.30 Iz albuma skladb za mladiño — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo I. — 10.00 Še pomnite tovariši — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.40 Nedeljski dopoldanski koncert lahke glasbe — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.30 Za našo vas — 13.50 Na kmečki peč — 14.00 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 17.05 Majhen operni koncert — 17.30 Radijska igra — 18.30 Glasbene razglednice — 20.00 Nepozabni trenutki — 19.05 Naš nedeljski sestanek — 21.30 Iz slovenske simfonične glasbe — 22.10 Melodije za lahko noč — 23.05 Komorna glasba primorskih skladateljev

PONEDELJEK, 8. febr.

8.05 Jutranji zabavni zvoki — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.10 Zaplešimo in zapojmo — 9.25 Iz narodne zakladnice — 9.45 Pisan orkestralni intermezzo — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.30 Virtuozne skladbe za razne instrumente — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Znamenite operne arije — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Pol ure z zabavnim orkestrom Les Baxter — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasbena križanka — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu

— 18.15 Zvočni razgledi — 18.45 Narava in človek — 19.15 Glasbene razglednice — 20.00 Nočoj ob 20.00 — 20.30 Koncert ansambla »Slavko Osterc« — 22.10 S popevkami po svetu — 23.05 Literarni nokturmo — 23.15 Jazz orkestri vam igrajo

TOREK, 9. februarja

8.05 Vaški kvintet in trio Dorka Skobrneta — 8.25 Od melodije do melodije — 9.25 Odlomek iz opere »Boris Godunov« — 9.45 Cetrt ure z orkestrom Kurt Edelhagen — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Narodne v duetu — 12.28 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Pet minut za novo pesmico — 15.30 V torek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Predstavljam vam jugoslovanske ansamble — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Majhen recital hornista — 20.20 Radijska igra — 21.20 Serenadni večer — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert z deli jugoslovanskih skladateljev

SREDA, 10. februarja

8.05 Glasbena matineja — 8.55 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.25 Domače pesmi in napevi — 9.45 Predstavljam vam pianista Alfreda Niemana — 10.15 Melodije za razvedrilo — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Pred domačo hišo — 12.30 Poje sopranistka Zinka Kunc — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Kaj in kako pojo mladi pevci pri nas in po svetu — 15.30 Dalmatinske, makedonske in slovenske narodne pesmi — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasba iz novega sveta — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 Naš razgovor — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Češki pevci pojo — 20.20 Tako opjo in igrajo v Bukarešti — 20.40 Tristan in Izolda — opera — 22.10 Plesni orkestri in zabavni zbori — 23.05 Literarni nokturmo — 23.15 Jazz s plošč

CETRTEK, 11. februarja

8.05 Jutranji zabavni zvoki — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Butalci — glasbena pravljica — 9.45 Dopoldanski domači pe-

mele — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Igrajo vam »štirje kovači« — 12.30 Baročni intermezzo — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Pol ure z ansambлом mariborske opere — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Pihalna godba RTV — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Turistična oddaja — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Odkočno deška — 18.45 Jezikovni pogo- vori — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Izročilo XX. stoletja — 22.10 S popevkami po kontinentih — 23.05 Večer Richarda Straussa

PETEK, 12. februarja

8.05 Suita in divertimento — 8.35 Za vsakogar nekaj — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Pihalna godba Yves Bouvard — 9.35 Pet minut za nove pesmice — 10.15 Nekaj novih posnetkov Komornega zbora RTV Ljubljana — 10.35 Novo na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Opoldanski domači pelemele — 12.30 Odlomki iz opere »Nikola Šubić Zrinjski« — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Kotiček za ansambelsko glasbo — 15.25 Napotki za turiste — 15.30 Narodne iz angleškega otoka — 15.45 Novo v znanosti — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Petkov simfonični koncert — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Revija naših pevcev zabavne glasbe — 18.45 Kulturna kronika — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Zvočni mozaik — 20.30 Tedenski zunanjepolitični pregled — 20.40 Neznani Verdi — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Za ljubitelje jazz — 23.05 Literarni nokturmo — 23.15 Nočni obisk pri starih čeških mojstrih.

K I N O

Kranj »CENTER«

6. februarja amer. barvni CS film PREPOVEDANE STRASTI ob 15.30, 17.50 in 20.10 uri, premiera amer. filma PATROLA SMRTI ob 22.30 uri
7. februarja amer. barvni CS film PREPOVEDANE STRASTI ob 10. in 19. uri, amer. film PATROLA SMRTI ob 13. uri, jug. film NA MESTO, DRŽAVLJAN POKORNI ob 15. in 17. uri, premiera angl. filma ŽIVLJENJE ZA RUT ob 21.20
8. februarja angl. film ŽIVLJENJE ZA RUT ob 16. in 20. uri

9. februarja angl. film ŽIVLJENJE ZA RUT ob 16., 18. in 20. uri
9. februarja angl. film ŽIVLJENJE ZA RUT ob 16., 18. in 20. uri
10. februarja angl. film ŽIVLJENJE ZA RUT ob 16., 18. in 20. uri

Kranj »STORŽIČ«

6. februarja jug. film NA MESTO, DRŽAVLJAN POKORNI ob 16., 18. in 20. uri
7. februarja amer. barvni CS film PREPOVEDANE STRASTI ob 13.40 in 16. uri jug. film NA MESTO, DRŽAVLJAN POKORNI ob 18.20 uri, amer. barvni CS film MERYLIN MONROE ob 20.20

8. februarja premiera češ. filma SMRT SE IMENUJE ENGELHEN ob 16., 18. in 20. uri

9. februarja amer. film FRA DIAVOLO ob 16., 18. in 20. uri

10. februarja amer. film FRA DIAVOLO ob 16., 18. in 20. uri

Stražišče »SVOBODA«

10. februarja amer. film PATROLA SMRTI ob 19. uri

Kropa

6. februarja amer. barvni film CRNI NAREDNIK ob 20. uri

7. februarja amer. barvni film CRNI NAREDNIK ob 17.30 in 19.30

Cerklje »KRVAVEC«

8. februarja amer. barvni CS film BAGDADSKI TAT ob 19. uri

7. februarja amer. barvni CS film BAGDADSKI TAT ob 16. in 19. uri

Podbrezje

6. februarja mehiški barvni film NEVIHTA NAD MEHIKO ob 19. uri

Gorje

7. februarja mehiški barvni film NEVIHTA NAD MEHIKO ob 16. in 18.30

Jesenice »RADIO«

6. do 7. februarja ital. barv. film GOLIAT IN GIGANTI

8. februarja španski barvni film PRODAJALKA VIJOLIC

9. do 10. februarja jug. barvni film MARS NA DRINO

Jesenice »PLAVŽ«

6. do 7. februarja jugosl. barvni film MARS NA DRINO

8. do 9. februarja italijan. barvni CS film GOLIAT IN GIGANTI

11. do 12. februarja amer. barvni film VOHUN NA POVELJE

Zirovnica

6. februarja poljski film ZAKONSKI PREPIR

7. februarja francoski film MIKAVNA LAŽNIVKA

10. februarja ital. bav. CS film GOLIAT IN GIGANTI

Dovje-Mojstrana

6. februarja francoski film MIKAVNA LAŽNIVKA

7. februarja poljski film ZAKONSKI PREPIR

11. februarja ital. barvni CS film GOLIAT IN GIGANTI

Koroška Bela

6. februarja amer. barvni CS film TARAS, SIN ATILE

8. februarja jug. barv. film MARS NA DRINO

Kranjska gora

6. februarja ital. barv. CS film TARAS, SIN ATILE

7. februarja amer. barvni film VOHUN NA POVELJE

11. februarja jug. barvni film MARS NA DRINO

PODNART

6. februarja amer. film 30 LET SMEHA ob 19. uri

7. februarja nem. barvni film FREDI POD TUJIMI ZVEZDAMI ob 17. in 19. uri

RADOVLJICA

6. februarja nem. jug. film WINNETOU II. DEL ob 18. in 20. uri

7. februarja nem. jug. barv. CS film WINNETOU II. DEL ob 14., 16. in 20. uri

8. februarja amer. film 30 LET SMEHA ob 18. uri in 10. uri dopoldne

9. februarja ital. film DAN ZA LEVE ob 19.30 uri

10. februarja ital. film DAN ZA LEVE ob 17.30 in 19.30

gledališče

PREŠERNOVO

GLEDALIŠČE

V Kranju

NEDELJA, 8. februarja 1965

ob 10. uri URA PRAVLJIC — 13. program, ob 16. uri za IZVEN Fulda: OGNJENIK — zadnja uprizoritev v Kranju

PONEDELJEK, 8. februarja

ob 18. uri STANU SE SVOJEGA SPOMNI, TRPI BREZ MIRU* v okviru Prešernovega tedna 1965 — vstop prost

Ko je tajnica obvestila svojega šefa Kuklikruli, direktorja velikega koroškega cirkusa »Bambrbama« da se je prišel ugoditi v službo neki jugoslovanski artist, je stari lisjak takoj zavohal priliko in prosilca nemudoma sprejel. Tule umetniki z onstran Karavank so vam bili tiči in če si jih znal prav reklamirati, so ti zelo uspešno polnili blagajno. Recimo tisti pritlikavec, s katerim je imel pred leti pogodbo, kako mu je že neki bilo ime? Aha, Standard so ga klicali. Nekaj tako majhnega direktor Kuklikruli svoj živ dan še ni videl! No, pa onegavi Birokrat, ki

po mesec dni, ne da bi ves čas preizkušnje zaužil kaj drugega kot kako suho zemljo na dan, vsak drugi dan pa kozarec kisle vode — za boljšo prebavo, Ali me sprejmete, Herr Direktor?«

Direktor Kuklikruli ni mogel verjeti lastnemu aparatu za naglušne. Nejeverno je zmajal z glavo. V vsej svoji praksi še ni slišal kaj takega. Bujna domišljija mu je že slikala stekleno kabino, postavljeno v glavnem šotoru na častnem mestu poleg kletke z divjo ženo in banje z morskou deklico. Ves mrzličen si je predstavljal, kako navdušeno občinstvo izbira izmed

dognali, da človek mnogo počasneje bere kot misli. Med branjem se misli v prostem času »sprehajajo« in zato pri nezanimivem branju kar rade hodijo svojo pot in rezultat tega je, da smo si slabo zapomnili prebrani tekst.

Pri današnjem pomanjkanju razpoložljivega časa smo torej dvakrat na izgubi: beremo prepočasi in ne zaposlujeemo naših možganov ustrezno z njihovimi zmogljivostmi.

Kje je izhod iz te zagate? Naučimo se hitreje brati! Še enkrat hitreje. Ne. Večkrat hitreje, celo desetkrat hitreje!

Izurjen bralec prebere lahko 500 do 600 besed v minuti. Pokojni predsednik John Kennedy je bral s hitrostjo 1200 besed v minuti, kar so večkrat izmerili. Res je, da ima angleščina mnogo krajše besede, zato pa se sedanja merjenja omejuje vedno le na število besed in ne več na število črk.

Hitrejšega branja se naučimo v posebnih tečajih ali pa pri nas kar sami. Od branja posameznih besed se moramo priučiti najprej branju skupine besed naenkrat in nato celi vrsti ter končno celim stavkom naenkrat. Za to je sicer potrebno precej vaje, toda uspeh nikoli ne izostane.

Hitro branje ima še eno dobro plat. Misli nimajo sedaj več prostega časa, ampak morajo intenzivno sodelovati. Tako smo se popolnoma skoncentrirali na branje in zaposlili vse naše umske sposobnosti. Ker se pri tem urijo naši možgani, razvijamo naš spomin, to pa nam v življenju lahko samo koristi.

Pri branju celih stavkov smo praktično že opustili stari sistem, kajti sedaj s pogledom zajamemo ves odstavek kot celoto, kar točno ustreza racionalnemu načinu branja. Seveda pa s preveliko hitrostjo ne moremo smiselno natančno zajeti celotne vsebine. Pomagamo si na ta način, da nevažne tekste preletimo z največjo hitrostjo, pri važnih pa zmanjšamo hitrost na mejo popolne razumljivosti, ki se nam hkrati kot celota vtisne v spomin.

Hitro branje ima pri vseh prednostih tudi senčno stran. V vsako branje se moramo vedno znova vživeti. Zgodi se nam podobno kot pri telovadbi, teku, plavanju itd. Šele po nekaj minutah dosežemo namreč maksimalno uvežbanost.

Intenzivno branje zato najlažje primerjamo z avtomobilskimi hitrostmi pri prestavah.

Prva prestava: temeljito, toda počasno branje;

druga prestava: hitrejša branje, posebno točno glavne misli in važne podrobnosti;

tretja prestava: celotni tekst preleteti in pri tem v hipu določiti, kateri tekst je treba temeljito prebrati in s kakšno hitrostjo.

Če nam tak sistem branja uspe, potem smo ogromno napredovali in smo lahko ponosni na izvojevano zmago. Običajno pri tem nastopi še dobro delovno počutje, ki povečuje zdravo sožitje z našo delovno okolico.

Seveda pa tudi pri racionalnem branju ne smejo izostati običajni delovni pogoji kot so dobra razsvetlitev delovnega prostora, zdrava drža telesa in dihanje, ne preveč udoben stol, čimmanj moten in posebno ropota ter končno nobenih duševnih pretresov in jeze.

Dober trening

je jedel samo obrazce. Tudi »Mož s klastrijskim jezikom«, kakor je pisalo na plakatih, ni bil slab, a se je po izteku pogodbe žal vrnil domov in se zaposlil v neki organizaciji ali kaj...

Direktor Kuklikruli je pregnal spomine in se radovedno zazrl v prišleka. Pa je imel kaj videti! Človeka sta bila sama kost in koža, ko da bi ga s klina kake jugoslovanske mesnice sneli: glava je resno konkurirala lobanjam blejskih najdb in direktor je le še čakal, kdaj bo pričel skozi obiskovalčeva rebra žvižgati poredni veter.

Neznanec se je predstavil kratko in jedrnato:

Jaz sem Jure Stradež. Predlagam vam, da me uporabite za učinkovito reklamo svojega cirkusa. Za spodoben honorar sem pripravljen ostati zaprt v stekleni celici

sebe komisijo, ki naj bi »na smene« nadzorovala stradajočega umetnika in pazila, da ne bi na skrivaj dobival nedovoljene hrane. Toda ne, ne, kaj takega je vendar nemogoče, človek je šarlatan, prevarant, treba mu je pokazati vrata!

Ko da bi Jure Stradež bral direktorjeve misli, je brž spregovoril: »Vem, da vam je treba dokazov. No, meni jih ni težko posredovati. Opravičeno se sprašujete, kako mi je uspelo privaditi telo na take napore, zakaj sem voljan zategovati pas, kdo me je učil te mojstrovine. Izvolite dokumente! Iz njih boste uvideli, da sem dolga leta živel samo od minimalne pokojnine, zdaj pa jo kanijo malce urediti in me je strah, da mi prenapla sprememba jedilnika ne bi naškodila. To je vsa skrivnost. Bova podpisala?«

Čuk v tranzistorju

Od inženirjev, tehnikov, zdravnikov, ekonomistov, novinarjev in ljudi podobnih poklicev terja poklicna praksa, da vsak dan preberejo veliko časopisov, revij, člankov, komentarjev, nasploh tiskanega in tipkane materiala zaradi poklice usmerjenosti, ki jih sili vsak dati znova, da ne zgube stik z napredkom in da so si »na tekočem« z vsemi svetovnimi ter domačimi dogodki.

Od približno 10. leta starosti, ko smo se naučili gladko brati, se naša tehnika branja ni spremenila. Ne beremo posameznih črk niti zlogov, temveč se naše oči skoncentrirajo na posamezne besede oz. njihovo obliko in tako z večjo naglico hitimo od besede do besede. Morda se nam zatakne le pri novih besedah in tujkah, pa še tod je večinoma vseeno, če smo besedo prav prebrali ali ne. Povprečni bralec s takim sistemom prebere v minuti 100 do 150 besed. Dober izvežban bralec pa celo 300 do 400 besed. Psihologi so

Racionalno branje

Televizija

SOBOTA — 6. februarja

RTV Ljubljana 17.05 Belobradka — predstava lutk — RTV Beograd 18.05 Predstavljamo vam pevko Anito Mezetovo — RTV Ljubljana 18.25 TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Ime in priimek — RTV Ljubljana 19.30 Vsako soboto, 19.45 Propagandna oddaja — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Sarajevo 20.30 Glasbena oddaja — RTV Ljubljana 20.40 S kamero po svetu — RTV Beograd 21.10 Humoristična oddaja — RTV Ljubljana 22.00 Serijski film, 22.50 TV obzornik

NEDELJA — 7. februarja

RTV Beograd 10.00 Kmetijska oddaja — RTV Zagreb 10.45 Mendov spored — RTV Ljubljana 11.30 Film za otroke, 18.00 Mladinski TV klub, 19.00 Svetnik — serijski film — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Zagreb 20.45 Zabavno glasbena oddaja — RTV Beograd 21.45 poročila

PONEDELJEK — 8. febr.

RTV Ljubljana 16.40 Ruščina na TV, 17.10 Govorimo angleško — RTV Beograd 17.40 Francozi pri vas doma — RTV Zagreb 18.10 Risanke — RTV Ljubljana 18.25 Napoved in TV obzornik,

18.45 Sodobna raziskava tržišč — RTV Beograd 19.15 Tedenski športni pregled — RTV Ljubljana 19.45 Rezerviran čas — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik, 20.30 Biseri glasbene literature — RTV Ljubljana 20.40 Bolniška soba — TV drama, 21.40 Naš teleobjektiv, 22.05 TV obzornik

TOREK — 9. februarja

Ni sporeda!

SREDA — 10. februarja

RTV Ljubljana 16.10 Pohorje — slalom moški, 17.40 Tik-tak — pravljica, 17.55 Pionirski TV studio, 18.25 Napoved in TV obzornik, 19.00 Kaledioskop — RTV

Beograd 19.15 Glasbeniki o sebi in glasbi — RTV Ljubljana 19.45 Cik-cak — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik, 20.30 Lirika — RTV Zagreb 20.40 Zabavno-glasbena oddaja — RTV Ljubljana 21.40 Kulturna panorama, 22.20 TV obzornik

ČETRTEK — 11. februarja

RTV Beograd 11.00 Francozi pri vas doma — RTV Ljubljana 16.40 Ruščina na TV, 17.10 Govorimo angleško — RTV Beograd 17.40 Na črko, na črko — RTV Ljubljana 18.25 Napoved in TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Po Jugoslaviji — RTV Ljubljana 19.15 Glasbena porota, 19.45 V kinu bomo vi-

deli — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik, 20.30 Narodna glasba — RTV Ljubljana 20.40 Čudni roparji in poet — TV drama, 21.40 Ali razumete sodobno glasbo — 22.10 TV obzornik

PETEK — 12. februarja

RTV Ljubljana 18.10 Medved skokec — Slikanica, 18.25 Napoved in TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Rdeči signal — RTV Ljubljana 19.15 Sami so izbrali, 19.45 TV akcija — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Beograd 20.30 Reportaža o Mostarju — RTV Zagreb 20.50 Magnetoskopski posnetek o umetnostnem drsanju — RTV Ljubljana 23.10 TV obzornik